

MICROLOGVS

DE ECCLESIASTICIS

OBSERVATIONIBVS.

Opusculum ante annos propè quingentos conscriptum ab homine antiquitatis Ecclesiastica studiosissimo, nunc primum verò integrum in lucem editum,

Opera Iacobi Pamelij Brugensis
S.Theol.Licent.

ANTVERPIÆ.

Ex officina Christophori Plantini.

clō. Io. LXV.

Summa priuilegij.

R E G I S Priuilegio cautum est, ne quis, citra Christophori Plantini voluntatem, opusculum cui titulus, Micrologus De Ecclesiasticis obseruationibus, nunc primum opera Iacobi Pamelij Brugenſis S. Theol. Licent. in lucem editum intra sexenniũ imprimat aut alicubi impressum importet, vñalemũ habeat. Qui secus faxit, cõfiscationis librorũ, & vnius floreni in quemcumque librum pœna multabitur vt latius in Regio Diplomate expressum est, dato Bruxellæ. Ianuarij. 1564.

Signat. De la Torre

4732

IACOBVS PAME³
LIVS BRVGENSIS
LECTORI CANDIDO. S.

DVM totus sum in conqui-
rendis undequaque libris
Rabani Mauri Archiepi-
scopi Moguntini, viri citra
dubitationem omnem eruditiss. ac in sa-
crarum litterarum expositione versatiss.
(quippe qui exactissimum in uniuersa
Biblia sacra commentarium è veterum
Theologorum monumentis collegerit) ad
nos missus est è bibliotheca Septē fontiu
Rabani titulo Micrologus de ecclesiasti-
cis obseruationibus. Quem ubi primum
insspexi, ac ex ipsis capitum titulis to-
tius operis argumentum didici: mirum
quantopere eo thesauro inuento sim ga-
uisus, praesertim quod spes certa afful-
geret, posse me suo iam tandem auctori
A 2 librum

⁴
librum illum adferere, quem alibi incerto auctore citatum reperissem, ut qui non ignorarem scripsisse Rabanum de diuinis officijs. Verum, dum paulo post penitus codicem intropicio, & mentionem in illo fieri video Gregorij Papæ septimi, atque Episcoporum Amalarij Treuirësis & Anselmi Lucensis, qui sæculis aliquot Rabano sunt posteriores: illius non esse certò deprehendi. Neque tamen id me deterruit ab editione semel animo concepta, quin potius, quod tibi, Lector, gratum illum fore mihi persuaderem, è blattis ac tineis iam tandem aliquando eruendum suscepi, hoc ipso quoque munusculo literario conciliare me posse ratus studiosorum animos, ut siquid penes se habeant Rabani, quo meum hoc institutum tam pium promouere queant; communicare non grauentur. quod ut faciant, ad unum omnes etiã atque etiam rogo atque adeo obtestor. Accessit & alia occasio, quæ me
velis

5

Velis remisque (quod aiunt) in hăc im-
pulsit sententiam: Synodus nouissima Tri-
dentina Patres quosdam certo numero
delegit, qui ad euitandam illam, (quam
calumniantur nostri sæculi Aristarchi)
rituum ecclesiasticorum discrepantiam,
Breuiarium ac Missale componerēt; quæ
suis numeris absoluta, toto Christiano
orbi obseruanda auctoritate Apostolica
proponerent. Hos quum non dubitarem
ad ritum veterem Ecclesiæ Romanæ om-
nia redintegraturos, atque ad eam rem
non parum conducere posse nostrum Mi-
crologum; ego illum primo quoque tem-
pore euulgandum censui, vtpote è quo
resarciri posse tantum non existimarem,
quicquid à primæua illa Romani ordinis
institutione variatum esset. Neque ve-
rò inficias eo, extare etiam aliquot huius
argumenti scriptores, qui multū ad hanc
rem conferre queant, è quorum sunt nu-
mero dictus Amalarius, VValafridus,

Strabus ac Honorij Gemma: at si ad hūc nostrum conferantur, perparum; præsertim cūm desiderentur Amalarij tres libri qui de officijs anni totius pertrahant; illum quoque diligentissimè euoluerit auctor Micrologi additis alijs quibusdam, quæ meritò apud omnes momenti aliquid habere debeant, idque è libris vetustioribus, quorum hodie vix quicquam præter titulos extat, nempe è D. Gregorij Sacramentario ac Antiphonario, (ita olim inscribebantur) ac libro Lectionū D. Hieronymi, quem Comitem inscripsit, ad quos velut ad regulam Lesbiam adaptari voluit officia ecclesiastica. E quibus, mea quidem sententia, rectius pristinae integritati omnia restitui possint, quam è Missalibus aut Breuarijs, quæ hodie circumferuntur: quæ quanquam Ordinis Romani nunc noui, nunc antiqui præ se titulum ferant, non per omnia tamen cum illo consentire aucto-

7

*auctores citati, ac noster hic manifestum
faciunt. Exemplis quod dico comprobari
poterat, tum de Euangelio ad Dominicā
Aduentus primam ac Dominicarum va-
gantium intercalatione post Pentecosten,
tum de nō obseruata ad amussim Euan-
geliorum cū Orationibus concordia, quā
præscripsit D. Gregorius. Verūm hoc lo-
co ijs supersedendum putavi, ne cuiquam
prolixitate nimia molestus sim, neue Cen-
soris mihi munus arrogare videar. Si
quis eius rei sit curiosior, cōsulat XXIX.
XXXI. XLI. ac postrema duo Micrologi
capita. Hoc vnum dicere non verebor,
minus nouitatis ortum iri in cæteris per
orbem ecclesijs, si ritum illum veterem
Romanum sequantur Patres, quàm si
recentiorem hunc nulla sui parte immu-
tatum retineant. Ad illum enim quàm
proxime accedunt omnes pene totius or-
bis Romani ecclesiæ ac nostra quoque
Brugensis, nunc cathedralis, iam inde*

Verò ab annis septingentis Canonicoꝝ
 collegio insignis . Hunc verò non multis
 ab hinc seculis, si qua historia habenda
 fides , è Sacello Pontificio mutuati sunt
 patres instituti Franciscani, ac postmodũ
 soli ferè Romani in vsum receperunt.
 Testatum id reliquit ante annos propè
 ducentos circa annum Domini 1380.
 Radulphus de Riuo Tungrensis Deca-
 nus, in libro (quem penes me manuscri-
 ptum habeo) de Canonum obseruantia.
 Apud illum Propositionis 22. hic est ti-
 tulus: Ordo sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nõ
 ex vsu fratrum Minorum, sed ex sacris
 Canonibus, scripturis authenticis, libris
 antiquis , generali que & proportionali
 locorum consuetudine, colligatur. Quod
 cùm multis argumentis è re ipsa petitis,
 collatione rituum inter se facta , sparsim
 toto opere asseruisset : hoc loco id ipsum
 duplici ratione historica latè deducit; nos
 verò in summam contraximus . Harum
 prior

prior, quod ipse Romæ didicisset, in Saccello Pontificio apud Lateranū, non tam plenè solere fieri officia ecclesiastica, atque in alijs Collegiatis vrbis ecclesijs, imò id Capellare officium, ita vocat, brevius fieri consuetum, ac sæpius à Pontificibus variatum, atque id esse quod fratres Minores observandum susceperunt, quippe cuius Ordinarium ipse Romæ viderit à tempore Innocentij Papæ tertij collectum. Altera, quod Nicolaus Papa tertius sub annum Domini 1277. remotis à reliquis quoque vrbis Ecclesijs libris antiquioribus, breuiaria ac libros Missales ordinis fratrum Minorū in vsum introduxerit, ac per omnes vrbis ecclesias observari mandauerit, usque adeo ut ætate sua Romæ libros omnes Radulphus novos repererit. Sed hæc extra scopum, illud verò ad institutum nostrum propius pertinet, quod habet ille; Aliæ autem nationes, inquit, orbis Ro-

mani libros. & officia sua habent è directo ab ipsis ecclesijs Romanis, & non à Capella Papæ, sicut ex libris & tractatibus Amalarij, Vvalesfredi, Micrologi, Gemmæ, & cæterorum de officio diuino scribentium colligitur euidenter. Quæ verba è lubëtius huc adduximus, quod Micrologi nostri argumētum paucis explicent, quem tanti fecit ille, vt præ reliquis, eius potissimū auctōritate nitatur, ac integras aliquando paginas in suum opus ex illo transcripserit: Vnde quadā etiam loca restituimus, vt hic etiam innotescat, non à me primū, sed iam olim ab illo in precio habitum Micrologum. nec mirum cuiquam videatur, quod sine auctōris nomine emittere illum in lucem non sim veritus; quippe quod etiam id ætatis ignoratum sit à viro antiquitatis ipsius perscrutatore vigilantissimo. Ego Verò, (vt ad illum nostra redeat oratio) quisquis tandem huius libri fuit auctōr,

auctor, humilitatis ergo prætermisisse
 suum nomen arbitror, vti ab alijs multis
 factum reperimus. Nam quod quidam
 Bernoldo Constantiensi asscribant, ex cõ-
 iectura est, eo quòd Romanum ordinem
 ab illo descriptũ testetur Tritenhemius:
 nec temporis ratio satis conuenit. Ab a-
 lijs Ioannis Micrologus inscribitur; sed
 quis ille Ioannes fuerit, nescio. Vixisse au-
 tem constat Auctorem etate Gregorij
 septimi Pontificis, quem Romana sedi
 suo tempore præsedisse non obscure sub-
 indicat, quanquã iam defunctũ, cùm hæc
 scriberet: familiarem quoque fuisse se si-
 gnificat Anselmo Lucensi, qui fuit Gre-
 gorij VII. cooperator indefessus. quorũ
 vterque floruit, atque adeo & auctor
 noster circa annum Domini 1080. ante
 annos prope quingentos: qua etate cùm
 obseruata adhuc fuerit quibusdã in lo-
 cis communio Eucharistiae sub vtraque
 specie, non est quod miretur quisquam,
 siquid

siquid alicubi in Micrologo scriptum re-
pererit de eius generis cōmuniōne. Quan-
quam tamen satis colligi detur ex capite
17. iam tum Usitatam fuisse Communiō-
nem infirmorum sub altera, panis nem-
pe specie duntaxat. Verūm de his aliās
fortasse latius, uti etiam de Missis tum
publicis, tum priuātis, quas utrasque
agnoscit non uno in loco Micrologus.
Quicquid præterea ille cōtinet animad-
uersione dignum ad marginem adnota-
tum reperiēs. Ceterūm si quis me actum
agere dicat in publicando Micrologo, quē
iam pridem viderit ab alijs editum, hoc
illi respondeo: non nisi mera illa esse frag-
menta, hunc verò nostrum 40. capitibus
auētiorem, illa de Missa ritē celebranda
duntaxat, nostrum de ceteris quoque to-
tius anni officijs pertractare. Quare cū
tibi, Lector, satisfactum abundē existi-
mem, ne præfationis modum excedere
videar, vela orationis contraham: tu
quic-

quicquid, id est, æqui, quæso, bonique consulas. Certè si placere intellexero, etiam alios aliquot eiusdem argumenti libellos non visos hætenus, propediem in lucem proferre est animus. Tu interea Vale ac fruiere.

Varię lectiones, & errata, in quibusdam præfertim exemplaribus, admissa.

Pag. 23. vers. 21. Adeo 26. 22 alius 29. 5. in 19. mutuauit. 30. 1. In calice 20. Oremus. Præceptis ibidem 21. 1. tamen 8. inde 34. 20. ad marg. centius 3. suo 36. 10. ad marg. quorūlibet. 41. 2. 5. ad marg. Exaltatio 42. 8. & cum ipso, & in ipso &c. 22. Cum dicimus 44. 10. Vnum 47. 26. In marg. Pontifice 51. 12. ante communionem populo 53. 16. ad marg. benedicere 55. 24. Sequitur 56. 8. adunare 17. suisque ibidem 20. viuo & vero. 23. addatur: virginis Mariæ 58. 26. munera 59. 12. per Christum 60. 5. addatur, semper 61. 1. super, 5. tertiam 11. osculato 64. 1. Vernum, 3. autumnale 65. 24. quicquid 68. 20. secundam 71. 12. sexta feria, 18. vt hoc 73. vlt. iuxta computationem 76. in marg. Duratum 77. 7. Gradualia Ibid. 15. lectionibus Ibid. 22. Antiphona, pro, autem. 78. 25. quæ 80. 24. sanctum Cal. 83. in marg. freq. in seq. 86. 6. post ipsa ibid. 10. inofficiatur 90. in marg. singularū 93. 6. earū 94. 6. tot offi. ibid. 18. earum 95. 22. tamen 96. 8. In Euangelio Antiphona: 97. 13. cantum 98. 17. quam 19. quā 101. 6. per se 104. 22. sancti mentionem fin. 108. 12. Alleluya autem 109. 16. & 17. celebramus Romano more. Sciendum autem 111. 17. soluitur 113. 7. incipimus ibid. 9. quinque, quinque part. ibid. 25. constituit vt in marg. del. De. 114. 2. dimisit ibidem. sicut Do. 124. 14. Antiphonæ 125. 10. quia ibid. in marg. Annotinum 125. 4. Si. Ibidem. 5. natalē 127. 16. præmittunt, 128. 9. festiue 130. 21. Alboinum, siue Albinū 131. 22. authentici 133. 14. adaptauerit ibid. 18. Et, superfluum.

Capita sequentis opusculi.

DE introitu <i>Missæ.</i>	1
<i>De Gloria in excelsis, & Dominus vobiscum</i>	2
<i>De prima oratione in Missa</i>	3
<i>De numero orationum</i>	4
<i>De Authenticis orationibus</i>	5
<i>De conclusione orationum</i>	6
<i>De conclusione seu confirmatione orationum</i>	7
<i>De Epistola ad Missam legenda</i>	8
<i>De Euangelio legendo</i>	9
<i>De oblatione in altari componenda</i>	10
<i>Quid super oblationem sit dicendum</i>	11
<i>Quid auctum sit in Canone</i>	12
<i>Quid superfluum sit in Canone</i>	13
<i>De signis super oblationem</i>	14
<i>De acceptione oblationis in manus</i>	15
<i>De commemoratione Dominicæ passionis</i>	16
<i>De commemoratione mortuorum & reliquis ob-</i>	
<i>servantijs vsque ad finem Canonis</i>	17
<i>De panis fractione & communicatione</i>	18
<i>De vitanda intinctione</i>	19
<i>Repetitio à superioribus</i>	20
<i>De benedictione post Missam</i>	21
<i>Quid agat sacerdos post Missam</i>	22
<i>Brevis descriptio celebrandæ Missæ</i>	23
<i>De vernali Ieiunio</i>	24

De

<i>De æstiuali Ieiunio</i>	25
<i>De autumnali Ieiunio</i>	26
<i>De hyemali Ieiunio.</i>	27
<i>De officijs eorundem Ieiuniorum</i>	28
<i>De vacantibus Dominicis</i>	29
<i>De Aduentu Domini</i>	30
<i>De Evangelio, Cum appropinquaret</i>	31
<i>De historia, Clama</i>	32
<i>De septem diebus ante natale Domini</i>	33
<i>De Natali Domini</i>	34
<i>De secunda vespera sancti Stephani</i>	35
<i>De Innocentibus</i>	36
<i>De officio, Dum medium silentium</i>	37
<i>De eodem officio in alia Dominica repetendo</i>	38
<i>De octaua Domini</i>	39
<i>De Epiphania</i>	40
<i>De Dominicis post Epiphaniam</i>	41
<i>De duobus festis in vñ diem concurrētibus</i>	42
<i>De martyribus Romanis Pontificibus</i>	43
<i>De octauis sanctorum</i>	44
<i>De priori vespera Dominicarum</i>	45
<i>De aqua aspersiois, Gloria in excelsis, Ite missa est, Credo in vñum</i>	46
<i>De septuagesima</i>	47
<i>De festis infra septuagesimam vel quinquagesi- mam concurrentibus</i>	48
<i>De capite Ieiunij</i>	49
<i>De</i>	

<i>De quadragesima</i>	50
<i>De oratione super populum</i>	51
<i>De diebus Dominicæ passionis</i>	52
<i>De sabbatho sancto</i>	53
<i>De Paschali obseruatione</i>	54
<i>De festis infra Paschale tempus</i>	55
<i>De pascha annotino</i>	56
<i>De Letanijs</i>	57
<i>De hebdomada Pentecostes</i>	58
<i>De octaua Pentecostes</i>	59
<i>De officio Sanctæ Trinitatis</i>	60
<i>De concordia & ordine officiorum</i>	61
<i>De Dominicali officio nō facile prætermittēdo</i>	62

MICROLOGVS¹⁷

DE ECCLESIASTICIS
OBSERVATIONIBVS.

5

De introitu Misse,

CAP. I.

10 **D**RESBYTER, cum se parat
ad missam, iuxta Romanā
consuetudinem decantat
psalmos, Quam dilecta, Be
nedixisti, Inclina domine,
Credidi: Deinde, κύριε ἐλέησον, Pater no-
15 ster, cum precibus & oratione pro pecca-
tis, videlicet vt intus & exteriùs summo
sacerdoti placere valeat: quem cū sacra-
tissima oblatione, sibi, omnibusque Chri-
stianis placare desiderat. Paratus autem
intrat ad altare, & facit confessionē; quia
20 scriptum est: Sapiens accusator est sui in
principio. & antiquæ legis sacerdotes pri-
mùm pro se, deinde pro populo offerre
soliti erant. Interim cantatur Antipho-
na ad Introitum, quæ ab introitu sacer-
25 dotis ad altare hoc nomen meruit habe-
re. Hanc ad introitum dici, Cælestinus
Papa in ordine quadragesimus quintus
B insti-

Confessio sacer-
dotis cur insti-
tuta.
Prouerb. 18.

Sic etiam Amalarius de gestis Pontificum c. 1. lib. de officio Missæ.
non videtur

instituit: cum usque ad eius tempora ante sacrificium Epistola tantum Pauli & Euangelium legeretur. Lætaniæ quæ sequuntur propter ipsa Græca verba, à Græcis assumptæ creduntur.

5

De Gloria in excelsis, & Dominus vobiscum,

CAP. II.

IN omni festo quod plenum habet officium, excepto intra aduentum Domini, 10 & septuagesimam, & natali Innocentium, tam presbyter quàm Episcopus, Gloria in excelsis dicent. Quod etiam nunquam post Meridiem legitur dicendum, nisi in Cœna Domini, vbi Chrisma cōficitur, & 15 in sabbatis Paschæ & Pentecostes. Deinde versus ad populum dicit: Dominus vobiscum. Respondetur, Et cum spiritu tuo. Notandum ex his verbis, Plures esse debere respondentes, & vnum salutantem. 20 Sicut enim ineptè respóderetur: Et cum spiritu vestro, cum vnus esset saluator, sic incongruè salutatur per Dominus vobiscum, cum vnus tantum assit vel nullus. Hoc utique beatissimi patres Aposto 25 lici, Anacletus quidē à beato Petro quintus, & Soter in ordine decimus tertius decre-

Officium Missæ post meridiem non dicitur.

Vide hac de re plura apud Damianum in tractatu inscripto, Dominus vobiscum.

cretis suis firmare, ut sacerdos semper
vel tertius esset, dum Missas celebraret.

Tertius saltem
esse debet sacer
dos Missas cele
brans.

Zacharias autem vir Apostolicus in ordi
ne nonagesimus tertius constituit, ne sa

5 cerdotes ad celebranda Missarum solem
nia cum baculo intrarent, nec velato ca
pite altari astarent. Sancti quoque patres

Velato capite sa
cerdos altari a
stare, prohibe
tur.

in Aurelianensi Concilio, capitulo tertio
constituerunt ut ad salutationes sacerdo
10 tis non solum clerici, & Deo dicati, sed &
omnis plebs consona voce respondeat.

De prima oratione in Missa,

CAP. III.

15 SEQUITUR oratio quam Collecta
dicunt; eo quod sacerdos, qui legatione
fungitur pro populo ad Dominum, omniū
petitiones ea oratione colligat atque con
cludat. Illæ tamen orationes specialius

1. Cor. 5

20 Collectæ vocari videntur, quæ apud Ro
manos super collectam populi fiunt, dum
colligitur ut procedat de vna ecclesia in
aliam, ad stationem faciendam, ut in ca
pite Ieiunij illa oratio: Concede quæsu
25 mus, apud sanctam Anastasiâ supra Col
lectam populi dicitur, qui stationem a
pud sanctam Sabinam celebraturus est.

Collectæ quæ
proprie nuncu
pentur.

Desideratur ille
Amalarij prolo-
gus.

I V X T A Romanum ordinem non ni-
si vnam orationem ante lectionem dice-
re deberemus, vt Amalarius in prologo li- 5
bri sui De officijs se ab ipsis Romanis di-
dicisse fatetur. Hoc vtique & institutio
officiorum exigere videtur, vt, sicut ad vnā
missam, vnam tantum lectionē & Euan-
gelium legimus, item vnum introitum, 10
imò vnum officium cantamus: nihilomi-
nus & vnam orationē dicamus. Sed hoc
iam pauci obseruant; imò plures in tantū
orationes multiplicant, vt auditores suos
sibi ingratos efficiant, & populum dei po- 15
tius auertant, quàm ad sacrificandum il-
liciant. Hoc autem sapientioribus multū
displicet, qui etsi aliquādo antiquam tra-
ditionem, alijs morigerando, excedunt;
in ipsa tamen sua excessione modum te- 20
nere & aliquam rationem attendere so-
lent. Vnde & in missa, & si non semper,
vna tantum oratione sint cōtenti, septe-
narium tamen numerum in orationibus
rarò excedunt: quem vtique numerum, 25
nec dominica oratio excedit, quæ cum
solis septem petitionibus omnia corpori,
&

Septenarij nu-
merū raro ora-
tiones excedūt.

& animæ necessaria comprehendit. Hoc autem summo opere solēt obseruare, vt in Missa aut vnā, aut tres, aut quinque, aut septem orationes dicant. Vnā, propter
 5 Romanā traditionē: Tres, quia dominus ante passionem suā ter orasse legitur: Quinque, propter quinque partitā eius passionem, in cuius commemoratio-
 10 ne eadē celebramus officia: Septem, quia
 & Apostoli septem petitiones dominicæ orationis ad consecrationem eorundem
 ministeriorum frequentasse leguntur. In
 natiuitate tamen Domini ad Missam in
 15 manē Romani orationem de sancta Ana-
 stasia adiiciūt: quia stationem in ecclesia
 eiusdem martyris ad eandem Missam a-
 gunt. Et nos quoque illos in illa adiectio-
 ne imitamur, licet non eandem adie-
 ctionis occasionē habere videamur. Ra-
 20 rissimè quidem diligentiores officiorum
 obseruatores, alios in orationibus nume-
 ros admittunt, nisi & quos nos suprā cō-
 petenti mysterio insignitos notauimus.

25

De Authenticis orationibus,

CAP. V

ALIAS quoque orationes, nisi anti- Vt adprobare
sint orationes.
 B 3 quas

quas, & Gregorianas difficillimè admittunt, utpote quas in antiquioribus, & emendatioribus Sacramentarijs inueniunt. Nam octauum Africane provincie Concilium, (cui sanctus Augustinus, imò ducenti & 5 quatuordecim sancti patres interfuerunt) capitulo duodecimo constituit: Nullę preces, vel orationes, vel Missę, vel prefationes, vel commendationes, vel manus impositiones dicantur, nisi in Concilio fuerint probatę. Item tertium Carthaginense Concilium (cui idem sanctus Augustinus interfuit) capitulo vigesimo tertio nullus ad altare Patrę pro Filio, vel Filiũ pro Patre nominet, sed semper orationẽ 15 ad Patrẽ dirigat, nec qualibet oratione utatur nisi probata. Oratio quidẽ ad Patrẽ dirigenda est, iuxta Domini pręceptum, qui discipulos suos ita instruxit, cũ eum interrogarent, qualiter orare deberent. Cũ stabitis, inquit, ad orandum, dicite: Pater noster, qui es in cęlis. &c. 20

Concil. Mileuitanum. Can. 12.

3. Carthag. cõc. Can. 23.

Ad Patrẽ semper dirigenda oratio.

Luc. 11.

De conclusione orationum,

CAP. VI.

25

CONCLVIMVS autẽ orationes, per Dominũ nostrum, videlicet Patrẽ
oran-

orādo per Filiū , iuxta eiusdem Filij præceptum , qui in Euangelio ita præcepit. Vique modo non petistis quicquam Patre in nomine meo ; petite & accipietis.

5 qui & effectum nostris petitionibus, si per ipsum rogauerimus , promittit dicens:

Quodcūque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis . Vnde & orationes

Ioan. 16.

10 ita cōcludimus: Per Dominū nostrū. Paucissimæ enim inueniuntur, quæ pro cōpetentia sensus, alia cōclusionē finiatur . Vt illa: Præsta quæsumus omnipotēs Deus,

vt natus saluator: Qui tecum viuit & regnat. Item & illa: Deus cuius filius in alta cælorū Dominū nostrū Iesum Christū qui tecum viuit, &c. In qualibet autem

conclusionē commemorationem sanctæ Trinitatis obseruare solemus, iuxta quod

In qualibet conclusionē obseruanda sanctæ Trinitatis commemoratio.

20 in emendationibus Sacramētarijs expressum inuenimus . [A deo enim sancti patres inuocationē sanctæ Trinitatis in orationibus siue benedictionibus obseruabāt: vt nec in ipsis sacrum aliquid ratum

25 censerent, quorum cōfectioni inuocatio S. Trinitatis defuisset vt in sacris Paulianistarum, quorum & baptismum siue ordi-

Cōc. Nic. Can. 19. & 6. Synodus, Can. 27.

Non omitten-
dū nomē Deus.

nationes in cōuersis iteranda censuerūt]
Sciendum autem in illa vsitata cōclusio-
ne, Per dominum nostrum, quòd Roma-
nus ordo & antiquissima exemplaria no-
men Dei interponunt, vbi dicitur: Qui
tecum viuit & regnat Deus. quod tamen
moderni post nomen Spiritus sancti sub-
iungere solent. Et hæc vtique consuetu-
do etiā apud Romanos & vsquequaque
adeo inualuit, vt antiquæ traditionis exe- 10
cutio iam non sine scandalo locum habe-
re possit: quod iuxta Apostolum, & euan-
gelium in tam leuibus [summo] studio
deuitare debemus.

Rom. 14.
Math. 18.

[Iterum] de cōclusionē, seu confirma-
tione orationum,

15

CAP. VII.

Conclusio in
exorcismis.

SECUNDVM Romanam auctorita-
tem nullam orationem, Per eum qui vē- 20
turus est, cōcludimus, nisi sit exorcismus,
in quo Diabolus per diuinum iudicium
vt à creatura dei discedat, exorcizatur, si-
ue adiuratur. Nam in alijs orationibus,
quas, Per dominum nostrū, cōcludimus, 25
patrem, vt nobis per amorem filij sui sub-
ueniat, imploramus. In exorcismo autem
Dia-

Diabolum per dei iudicium, vt aufugiat, increpamus. Omnes autem astantes iuxta antiquam sanctorum patrum traditionem, in signum confirmationis, Amen, ^{Amen orationū cōfirmatio.}
 5 subiungere debent, vt communem orationem, quam sacerdos pro omnibus Domino libauit, confirment. Vnde & in ipsa secreta, Per omnia sæcula sæculorum, altiùs dicit, vt præmissa oratio per, Amen,
 10 à populo possit confirmari.

De Epistola, ad Missam legenda,

CAP. VIII.

SOLIS subdiaconibus ^{1 inter inferiores gradus} inferioris gradus Romana auctoritas cōcedit, vt sacris vestibus induti Epistolam legant ad Missam. Quod tamen non ex eorum consecratione, sed potius ex ecclesiastica concessione meruerunt obtinere. Vnde & rationabilius esse videtur, vt ipse sacerdos ^{Nam proprium & Lectoris officii Lectiones legere in ecclesia.}
 20 sibi epistolam legat, quam vt aliquē nondū ordinatum sibi asciscat ad legendum; Nam beatus Hormisdas à sancto Petro quinquagesimus ^{2 quartus} tertius Papa, capitulo
 25 tertio illum deponit, quicumque non ordinatus officium ordinati vsurpauerit: quod vtique non ex consecratione, nec

pulpito

ex ecclesiastica consuetudine vnquā promeruit. Canones etiā alios nisi ad hoc ordinatos in ecclesia legere, vel in publico psallere, vel Alleluia dicere, vel alicubi exorcizare, in diuersis Cōcilijs prohibere. Nihil autem obstat, quin sacerdos inferiorum ordinū officia, si necesse fuerit, expleat: quem & omnes inferiores obtinere cōstat, qui & in Missa sacris vestibus est indutus, sine quibus iuxta Romanū ordinem ministrare non debemus. Vnde & congruentiū ipse sibi officiū subdiaconi repræsentat, quā quemlibet inordinatum, nec sacris vestibus indutum hoc ex-
plere permittat. 15

Sine vestibus sacris ministeriū altaris fieri non potest.

De Euangelio [in qua parte sit legendum.]

CAP. IX.

DIACONI quoque officium in Missa nihilominus & ipse conuenientius explebit, quā alij qui sacris vestibus non fuerit indutus. Nam etiam diaconus tēpore oblationis & lectionis Alba indutus esse debet, iuxta quadragesimum primū Carthaginensis Concilij quarti capitulū, cui sanctus Augustinus, imò ducenti, septem

ptem & decem sancti patres interfuerūt.

Iuxta decretum Anastasij papæ, non se-

detur donec Euangelium legitur, quæ re-^{dum}

uerentia, vt aiunt, & Apostolicæ lectioni <sup>Græci ad Episto-
læ lectionē non
sedent,</sup>

5 apud Græcos exhibetur. Diaconus cū

legit Euangelium iuxta Romanum ordi-<sup>Ambonē vocat
quod pulpitem
prius dixit.</sup>

nem in ambone vertitur ad Meridiē, vbi

& masculi cōueniunt: non ad Aquilonē

vbi fœminæ consistunt. Ad principalem <sup>Masculi ad Me-
ridiem, fœmi-
næ consistebāt
ad Aquilonem.</sup>

10 enim sexū meritō vertitur, cui, vt Aposto-

lus instituit, infirmior sexus domi institu-

endus cōmittitur. Quod autē presbyteri

ad legendū Euangelium non se ad Meri-

diem vertunt, hoc ideo inoleuisse credi-

15 mus, quia nec ordo illis iniunxit, vt in am-

bonem ad legendū, sicut diacones, ascen-

derent, vbi necessariō ad masculos potius

quàm ad fœminas se vertere deberent.

Nam iuxta ecclesiasticam consuetudinē

20 ad altare legunt, vbi nulla diuersitas audi-

torum approximat, quæ legētes magis in

hanc partem quàm in aliam conuerti exi-

gat. Nusquā ibi fœminæ, sed soli religiosi <sup>Fœminæ ad al-
tare stare non
permittuntur.</sup>

ad dexteram & ad sinistram permittun-

25 tur stare. Ad sinistrum verò cornu altaris

habent librum cū legunt Euāgelium,

vel cū sacrificant vt in dextera parte

sint

sint expeditiores ad suscipiendas oblationes, siue ad conficienda altaris sacramenta. Vnde ad Aquilonem magis, quam ad Meridiem versividentur, cū annunciant Euangelium. Hinc ¹ itaque illa vsurpatione emeruisse videtur, vt etiā diacones in ambone contra Romanum ordinem se vertāt ad Aquilonem, potiusque se ad partē fœminarum quàm masculorum vertere non vereantur. Quæ vsurpatione iam adeo inoleuit, vt apud plerōsque quasi pro ordine teneatur. Sed quia certissimè contra ordinem est, & inhonesta, à diligentioribus ordinis seruatoribus meritò refutatur. Ordo quoque præcipit, vt, qui lecturus est Euangelium, crucem sibi faciat in fronte, videlicet iuxta Augustinum, in sede ipsius verecundię, vt eliminata omni verecundia, cum Apostolo non erubescant de Euangelio Christi, qui se in fine de illo erubiturum prædixit, quicumque cum hîc, vel verba eius coram hominibus erubuerit. Faciat etiam sibi in pectore crucem, ne aliqua suggestio diaboli eū impediāt, quin purò corde euangeliū dei annunciare valeat. Presbiter cum legit euāgelium, Romano more, planetam in dex-

1 vtique

*In frōte cur fiat
crucis signū, &
cur in pectore.*

Rom. I.

*Planetam appel-
lar, quā nos sto-
lam dicimus.*

dexterum leuat humerum , vt expeditū
 se terrenis affectibus esse demonstret ad
 euangelizandum . Eadem quoque ratio-
 ne & diaconi cū legunt, planetam tan-
 5 tū id sinistro humero ponere videtur.
 Item Romanus ordo præcipit vt incen-
 sum semper præcedat Euangelium, cū
 ad altare siue in ambonem portatur : nō
 autem concedit, vt oblatio in altari thuri
 10 ficetur. quod & Amalarius in prologo li-
 bri sui de officijs , Romanos deuitare fa-
 tetur; quamuis modo à pluribus, imò pe-
 nē ab omnibū vsurpetur.

15 *De oblatione in altari componenda,*

C A P. X.

FINITO Euangelio statim est offerē-
 dum, dum & offerenda canitur , quæ no-
 men de oblatione mutauit. Nam ordine
 20 præpostero deinceps offertur , postquam
 in altari proposita oblatione sacerdos po-
 pulum hortatur ad orandū. Sanctus Ale-
 xander Papa quintus à beato Petro con-
 stituit, vt panis tantum & vinū aqua mix-
 25 tum in sacrificio domini offeratur , quia
 de latere domini sanguis & aqua simul
 ' profluxerunt. vnde Sanctus Cyprianus,

profluxit.
 Cyprianus epi-
 stola ad Conci-
 lium de sacra-
 mento calicis.

An

An calice, inquit, Dominico aqua vino deesse nõ debet, ne populus, qui per aquã iuxta Apocalypsin significatur, à Christo separatus esse videatur. Ita autem iuxta Romanum ordinem in altari componen 5

Oblatam vocat
hostiam.

da sunt, vt oblata in corporali posita, calix ad dextrum latus oblatae ponatur, quasi sanguinẽ Domini suscepturus quem de latere Dominico profluxisse credimus.

Vera conuersio
panis & vini in
corpus & san-
guinẽ Christi.

Nam oblatam siue panẽ in verum Chri- 10
sti corpus, sicut & vinum in sanguinẽ Do-
minicum conuertĩ non dubitamus. Solẽt
autẽ presbyteri, dum sine ministris offe-
runt, deposita oblata in altari patinam
abscondere sub corporali, & fortasse ideo 15
quia iuxta ordinẽ Acolitus debet eã te-
nere inuolutã inter sacrificandũ. Coope-
ritur quoque calix, non tam causã myste-
rij quã cautelã, vsque dũ finito Cano-
ne dicitur: Oremus præceptis salutaribus 20
moniti. Discooperitur tãdem, dum leua-
tur: vbi dicitur, Accepit & hũc præclarũ
calicem: & ibi, Per ipsum & cum ipso. &
hoc fortasse ideo, quia cautiũs leuatur si-
ne operimento, quã coopertus. 25

Quid super oblatione sit dicendũ, CAP. XI.

COMPOSITA autem oblatione in
alta-

altari, dicit sacerdos hanc orationem iux-
 ta Gallicanum ordinē: Veni sanctificator
 omnipotens, æterne Deus, benedic hoc
 sacrificium tuo nomini præparatum. Per
 5 Christum Dominum nostrum. Deinde
 ante altare inclinatus dicat hanc oratio-
 nem, non ex aliquo ordine, sed ex eccle-
 siastica consuetudine: Suscipe sancta Tri-
 nitas hanc oblationem quam tibi offeri-
 10 mus in memoriam passionis, resurrectionis,
 ascensionis. Quæ utique oratio à di-
 ligentioribus ordinis & comprobatæ cō-
 suetudinis obseruatoribus tam pro de-
 functis, quàm pro viuis sola frequenta-
 35 tur; qui etsi multotiens plurimorum con-
 suetudini cedant, superflua tamen sum-
 mopere deuitant. Romanus tamē ordo,
 nullam orationem instituit post offeren-
 dam ante secretam. Erectus autē presby-
 20 ter populum hortatur ad orandum, & ip-
 se post finitam secretam, præfationem or-
 ditur in Canonem, in qua supernorum ci-
 uium ordines meritò cōnumerātur, quia
 eisdē mysterijs quæ ibi conficiuntur, iux-
 25 ta attestationem sanctorum patrum, in-
 teresse creduntur. Vnde & angelicus hy-
 mnus, id est, Sanctus, Sanctus, Sanctus,
 sub-

Præfatio Cano-
 nis.

Mysterijs Mis-
 sae angeli inter
 esse creduntur.

Hymnus Ange-
licus Sanctus,
Sanctus &c.

subsequitur, quem beatus Sixtus Papa in ordine octauus constituit, vt ante sacrificium diceretur. Hunc autem hymnū & ipse sacerdos cum alijs necessariò debet dicere, ne seipsum sua prece videatur priuasse, qui & suas voces & aliorum angelicis laudibus admitti deprecatus est in præfatione. Iuxta Romanum ordinem nunquam Missam absque lumine celebramus: non vtique ad depellendas tenebras, cum sit clara dies; sed potius in typū illius luminis, cuius sacramenta ibi conficimus, sine quo & in meridie palpabimus vt in nocte.

¶ *Missæ*

Lumine curvatur in Missæ celebratione.

15

Quid auctum sit in Canone,

CAP. XII.

ORATIONEM, quam Canonem, siue actionem, propter regularē sacramen-

torum confectionem, Romano more ap-
pellamus, quis composuerit apertè non
legimus; nisi quòd S. Gregorius quen-
dam scholasticum illam composuisse te-
statur. Multa tamen eidem Canonì à san-
ctis patribus inserta legimus: sicut à San-
cto Alexandro Papa in ordine quinto,
ipsius passionis cōmemoratio interferi iu-
betur

Gelasius Papa,
dū adhuc scho-
lasticus esset, au-
ctor Canonis
qualē nunc ha-
bemus: antea ve-
rò quādam par-
tes illius ab ec-
clesia receptas
fatis cōstat. Vi-
de Innoc. 1. in
Can. Missæ ac
VValafridū de
reb. Eccl. c. 11.

20

25

betur. Item, sanctus Gregorius Papa pri-
mus, Diesque nostros in tua pace dispo-
nas; vsque Per Christum Dominum no-
strum. Et magnus Leo, sanctum sacrificiū
5 immaculatam hostiam in Canone addi-
derunt. Item quoque Gregorius Domi-
nicam orationem se Canoni adiecisse in
registro suo asserit, vbi quibusdā de mur-
muranitibus humili responsione satisfe-
10 cit: inconueniens esse asserens, vt oratio
quam scholasticus composuit, ad oblatio-
nem diceretur, & illa prætermitteretur,
quam ipsi Apostoli ex institutione Do-
minica in confectione eorundem sacra-
15 mentorum vísasse ¹ crederentur. In sum-
mis quoque festiuitatibus quædā Cano-
ni in illo loco, vbi dicitur: Communican-
tes, vel, Hanc igitur oblationem, interpo-
nimus, quæ tamen ex antiquioribus &
20 emendationibus sacramentarijs interpo-
nenda esse didicimus, videlicet in Natiui-
tate Domini, In Epiphania, in Cœna, in
Pascha, in Ascensione, in Pêtecoste. [Hu-
iusmodi interpositiones efficiūt, vt illud,
25 communicantes, apertius per se, quasi in
catholica communione manentes, intel-
ligamus, quàm ad subsequentiū sancto

¹ creduntur

rum communionem ipsum referamus. Nimis autem temerariū videtur, vt nos aliqua Canoni ad nostrum libitum adijciamus, nisi quæ à sanctis patribus adiecta vel adijcienda esse cognouimus, præcipuè 5 cū inter ipsos sanctos patres nulli aliquid adiecisse legantur, nisi qui, & Apostolica auctoritate præditi hoc facere potuerūt. Optimum ergo videtur, vt in hac causa terminos nostrorum patrum non exce- 10 damus, nec nos Apostolicæ auctoritatis reos efficiamus, si quod soli Apostolicæ auctoritati competit Canonem nostris interpositionibus augmentare præsumamus. 15

Soli Pontifices ad Canonē aliquid addidisse leguntur.

2 conuenit

Quid superfluum sit in Canone,

CAP. XIII.

Certe particulas Canonis quas hic superfluas facit Innocentius 16. suo tempore agnoscit ac interpretatur, Annotauit etiam Radulphus de Ri-uo, non posse nunc illas omit- ti sine scandalo.

INTERPONERE enim solent qui- 20 dam ibi suas orationes, vbi dicitur, Memento Domine famulorū famularumq;, & ante cōmemorationem defunctorū. Item post nomē Domini Papæ siue proprii episcopi, adijciunt: Et omnibus or- 25 thodoxis Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus, sed superfluo. Nam ordo sta-

tim

tim in ſequenti verſu, vbi dicitur: Me-
 mento domine famulorum famularum-
 que, nobis cōcedit, vt omnium viuorum
 5 memoremus, quoscuque volueri-
 mus. Item poſt pauca addunt Pro quibus
 tibi offerimus, cū in antiquioribus &
 veracioribus ſacramentarijs, non niſi ſub
 tertia perſona offerentes ^{1 ſcripti} ibi reperian-
 tur. Item ibi: Vnde & memores nos tui
 10 ſerui, natiuitatem domini commemo-
 rant, cū iuxta Apoſtolum in eiſmodi
 ſacrificio, non Natiuitatem Domini, ſed <sup>Mors Chriſti,
nō natiuitas in
hoc ſacrificio
cōmemoratur.</sup> mortem eiſ annunciare debeamus. Vn-
 de & ſanctus Ambroſius, in libro ſacra-
 15 mentorum: Quotieſcuque, inquit, of-
 fertur ſacrificium, mors Domini, reſur-
 rectio domini, aſcenſio domini ſigni-
 ficatur. Quod & ſanctus Auguſtinus ſua
 atteſtatione confirmat. Quapropter &
 20 nos ibi tantum <sup>2 paſſionem
reſurrectionē
& aſcenſionē</sup> paſſionis, reſurrectionis
 & aſcenſionis commemoramus. Hæc er-
 go omnia quæ nos adiectiua notaui-
 mus, ille proculdubio ſuperflua & eradenda
 iudicabit, quicunque antiquiores & e-
 25 mendatiores ſacramentarios diligenter
 inſpexerit. Sciendum eſt autem quod
 Romana auctoritas nomina viuorum ſi-
 C 2 deliū

delium internumerare permittit, vbi dicitur, Memento Domine famulorum famularumque : similiter & defunctorum, vbi iterum dicitur, Memento etiam & eorum nomina. Aliorum verò 5
sanctorum nomina annumerare non debemus, nisi quos in Canone inuenimus antiquitus descriptos, excepto post, Pater noster, in illa oratione, vbi iuxta ordinem

Sanctorum nomina in Canone non recitanda, nisi quæ antiquitus in eo descripta sunt.

4 *quarumlibet* quantumlibet sanctorum nomina inter- 10
numerare possimus. Et hoc etiam notandum, quod personæ prælatorum & subiectorum in Canone distinguuntur. Vbi enim domini Apostolici siue Episcopi nostri nomen assumimus, de prælatis age 15
re videmur. De subiectis verò statim in sequenti versu vbi dicimus; Memento Domine famulorum famularumque tuarum. Item illud: Hæc igitur oblationem seru de prælatis sonat. Nam quod sequi- 20
tur, Sed & cunctæ familiæ tuæ, subiectos videtur intimare. Vnde &, Memores Domine nos serui tui, de prælatis : Sed & plebs tua sancta, de subiectis agere non dubitatur. 25

De

*De signis super oblationem,**1 que super oblationem sunt.*

CAP. XIII.

DE signis autem quæ super oblationem à diuersis diuersè fiunt, nos ab Apostolica sede potissimum formam sumere decreuimus, vnde totius Christianæ religionis ordinem & originem suscepimus. Nam & illi sedi nostro tempore Deus [talem] gubernatorem, reuerendæ inquam

10 memoriæ Gregorium Papam imposuit, Gregorius Papa 7. qui sub decem suis antecessoribus, à puero Romæ nutritus & eruditus, omnes Apostolicas traditiones diligentissimè inuestigauit, inuestigatas studiosissimè in

15 actum referre curauit. Hunc ergo doctorem religione & auctoritate præcipuum, imò Apostolicam traditionem per ipsum in considerandis mysterijs potissimum imitari decreuimus. Sicut nos ipsi per ipsum

20 sum & per Episcopos qui eum imitati sunt, accepimus, imparè numerum semper in dispensatione signorum super oblationem obseruamus, videlicet vnā crucē, vel tres, vel

25 quinque faciēdo; & hoc utique non sine certi causa mysterij. Nā in vna & tribus, vnum & trinum Deum intimamus. In quinque autem, quinque partitam Domi

Signorum impar numerus se per obseruādos.

ni passionē significamus . Meritò autem
 impar numerus in ecclesiasticis officijs
 frequentatur, quia nunquam in duo æ-
 qualia vnitate impediēte diuiditur , si-
 cut vnitas sanctę ecclesię nullatenus eam 5
 in duo secari patitur . In primis vbi di-
 citur, Hęc dona, hęc munera, hęc sancta
 sacrificia, tres tātū cruces super panem
 & vinum communiter facimus, nec vn-
 quam panem à calice separamus in con- 10
 signatione , nisi vbi separatim nominan-
 tur in Canone. Ita autem illa communi-
 ter signamus, vt erecta pars crucis tātū
 super panem, transuersa autem super ca-
 licem protendatur. Nam erecta pars cru- 15
 cis corpus Dominicum sustinuit ; trans-
 uersa autem, ipsius brachia distendit. Vn-
 de & calix congruē sub *brachio eius col-
 locatur, quasi de latere Dominico sangui-
 nē Domini suscepturus . Cū dicimus, 20
 Hęc igitur oblationem , vsque ad altare
 inclinamur ad exemplar Christi , qui se
 humiliavit pro nobis vsque ad mortem
 crucis. Erecti autem cū dicimus, Bene-
 dictam, ascriptam, ratam, tres cruces su- 25
 per vtrunque simul facimus . Non enim
 hic sola oblata signanda est, vt quidam fa-
 ciunt,

2. brachia

Inclinatio v-
 que ad altare.

nt, 'sed vtrunque signatur in oblatione. Nam sequitur, vt nobis fiat corpus & sanguis, subauditur, hæc oblatio. Et hoc cum dicitur, quarta crux super panem & quinta super calicem separatim imponitur. Congruè autem prius tres tantum cruces super vtrunque fecimus, licet quinque voces ad signa facienda æquipollentes haberemus, id est, Benedic-
 10 tam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem, videlicet vt quinarium non excederemus, & quintam crucem super calicē, quinti quasi vulneris Indicem, unde sanguis profluxit, competenter face-
 15 remus.

De acceptione oblationis in manus,

C A P. XV.

DEINDE panis in manus accipitur,
 20 & antequam reponatur in altare, benedicitur; Item & calix eleuatus ante depositionē benedicitur. Nam & Dominus in Euangelio vtrunque legitur benedixisse antequā dimitteret è manibus. Ac-
 25 cepta enim in manibus benedixit; postea discipulis dedit. Item, vbi dicitur, Hostiā puram, hostiam sanctam, hostiam imma-

Matth. 26

Quinque cruce-
ces post conse-
crationem.

culatam; tres cruceſ ſuper vtrumque ſi-
mul facimus: quia & vtrumque ſimul in
eiſdem verbis intelligimus. Quartam
autem crucem ſuper panem, & quintam
ſuper calicem ſeparatim infigimus, ite- 5
rum ſanguinẽ Dominicũ de latere Do-
minico profluentem designantes.

De commemoratione Dominicæ paſſionis,

CAP. XVI.

10

NOTANDVM autem per totum Ca-
nonem Dominicæ paſſionis commemo-
rationem potiffimũ actitari, iuxta Do-
mini præceptum in Euangelio. Hæc, in-
quit, quotieſcunque feceritis, in mei me- 15
moriam facietis. Et illud Apoſtoli. Quo-
tieſcunque hoc ſumpſeritis, mortem Do-
mini annuntiabitis. Vnde & ipſe ſacer-
dos per totum Canonẽ in expansione ma-
nuũ non tam mētis deuotionem quàm 20
Chriſti extensionem in cruce præſignat,
Iuxta illud: Expãdi manus meas tota die.
Non ergo digiti ſunt contrahendi ſem-
per, vt quidam præ nimia cautela faciũt.
Malè enim cauti ſumus, ſi Chriſtum imi- 25
tari ſummopere non ſtudemus. Con-
gruum ergo eſt, vt manus expandamus
infra

Matth. 26.
Luc. 22.

1. Cor. 11.

Expãſio manuũ
quid ſignificet.

Iſa. 65.

infra Canonem, hoc tamen obseruato, nequid digitis tangamus præter Domini corpus. Presbyter autem manus rarò remittere solet, nisi cùm necessario propositam oblationem benedicere debet.

Presbyter autem humiliationē Domini vsque ad crucem, vt prædiximus, nobis indicat; cùm se vsque ad altare inclinat dicendo: Hæc ergo oblationem. Statim enim in sequētibus narrationem de Dominica passione orditur, cuius typus vsque ad, supplices terogamus, obseruatur. Vbi videlicet sacerdos se iuxta altare inclinans Christum in cruce inclinato capite spiritum tradidisse significat.

De commemoratione mortuorum, & reliquis obseruantijs, vsque in finem Canonis,

CAP. XVII.

POST mortem Christi in cruce commemoratio mortuorū subsequitur, quia nec aliorum mortuorum commemoratio agenda est, nisi qui in Christi morte redempti sunt, & in Christo hanc vitam finierunt. Cùm autem sacerdos vocem exaltat dicens: Nobis quoque peccatoribus, Centurionem illum designat qui vi-

1 defunctorū.

Exultatio vocis.

Matth. 27.

sa morte Christi vocem exaltauit, dicendo, Verè filius dei erat iste. Tres verò cruces super corpus & sanguinem communiter facit, cum dicit, Sanctificas, viuificas, benedicis, in honorem sanctæ Trinitatis. Postea cum corpore Dominico quatuor cruces super calicem facimus, dicendo, Per ipsū & in ipso & cum ipso, & quintam in latere calicis, videlicet iterū vulnus Dominici lateris significando. Vnde & calicem ex eodem latere cum oblata tangimus iuxta Romanum ordinem. Multi tamen tres tantum cruces super calicem, & duas in latere eius faciunt, sed videtur incongruum, cum Christus nullum vulnus in latere habuerit nisi vnū. Sed reuerendæ memoriæ Gregorius Papa fecit, vt prædiximus, quod beatus Anselmus Lucensis Episcopus ita ab eo se didicisse testatus est, & hoc ita semper obseruauit, nobisq̃ue itidem obseruandū firmissimè inculcauit, cum dicimus: Per omnia sæcula sæculorum, Corpus cum Calice leuamus, & statim in altari deposita cooperimus. Quia & Ioseph corpus Dominicum de cruce leuauit, & in sepulchro depositum lapide cooperuit. Huc vsque

Quinque cruces cum corpore dominico.

1 præter

Anselmus
Lucensis.

vsque calix pro cautela coopertus videbatur, deinceps autem magis pro mysterio ^{cur calix operitur.}

cōoperitur, quia sicut Christus tres dies in sepulchro fuit coopertus; ita & nos corpus Domini & calicem cooperimus, vsque dum tres articulos cōpleamus, quippe præfationem Dominicæ orationis & ipsam Dominicam orationem, & illam quæ sequitur quæ embolis Dominicæ

Embolis Orationis Domini-
cæ: Libera nos
Domine, &c.

10 orationis nuncupatur. Iuxta Romanum ordinem cū dicitur, Et ab omni perturbatione securi, accipit archidiaconus à subdiacono patinam nudam quam aco-

Patinæ vsus

litus tenuit inuolutam, & osculatam

15 dat vni ex diaconibus tenendam, ad cōfractionem in ea faciendam. Vnde sacerdos sine ministro sacrificans ad eundem locum eam de sub corporali absconditam resumit, & osculatā in altari deponit vt

20 hostiam in ea cōfringat. Cū autem dicit, Per Dominum nostrum, rumpit hostiam ex dextro latere iuxta ordinem ad designandam Dominici lateris percussionem. Deinde maiorem partem in duo

25 confringit vt tres portiones de corpore Dominico efficere possit. Nam vnā in calicem faciendo crucem mittere debet,

Hostiæ diuisio
in tres partes.

cū

cum dicit, Pax Domini sit semper vobiscum, ad designandum corporis & animæ coniunctionem in resurrectione Christi. Alteram verò ipse Presbyter necessario sumit, ante calicis participationem, iuxta 5

Tertia pars Hostiæ communicaturis aut infirmis reservabatur olim.

Dominicam institutionem. Tertiam autem communicaturis siue infirmis necessario dimittit, nec hoc utique sine certi causa mysterij. Tripliciter enim corpus Domini intelligitur, vnum quod resurrexit à mortuis quod significat particula in sanguinem missa: Aliud quod adhuc vivit in terra, significatum per particulam à sacerdote consumptam: Tertium, quod iam requiescit in Christo, quod & à tertia particula in altari servata aptè figuratur, quam viaticum morientium appellare solemus. 15

De Panis fractione & communicatione, 20

CAP. XVIII.

POST immiſſionem autem panis in calicem iuxta Romanum ordinem dicit sacerdos sub silentio; Fiat commixtio & consecratio corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Beatus Innocentius Papa in ordine quadagesimus quintus, 25
consti-

constituit, pacem dari post cōfectionem
 sacramentorum. Cūm pacem damus,
 dicere solemus, Pax tecum, Et cum spi-
 ritu tuo. Congruè autem pax datur an-
 5 te communionem, quia iudicium sibi
 manducat & bibit, quicunque non pri-
 us fratri suo repacificatus communica-
 re præsumpserit. Sergius Papa in ordi-
 ne octogesimus sextus constituit, vt in
 10 tempore fractionis Dominici corporis,
 Agnus Dei à clero & populo decante-
 tur. Videlicet vt ille nobis propicietur
 cuius corpus ibi confringividemus & cre-
 dimus. Facta autem confractione de-
 15 bent omnes communicare interim, cūm
 & Antiphona cantatur quæ de commu-
 nione nomen mutuauit, cui & psalmus
 subiungendus est cum, Gloria patri, si ne-
 cesse fuerit. Sciendum autem eandē An-
 20 tiphonam, semper eundem psalmum cū
 introitu habere, si non habeat proprium
 de quo sumpta videatur. Orationem
 quam inclinati dicimus, antequam com-
 municemus, non ex ordine sed ex religio-
 25 forū traditione habemus scilicet [hanc:]
 Domine Iesu Christe qui ex voluntate
 Patris. Itē & illud, Corpus & sanguis Do-
 mini

Pacem dati cō-
 stituit Innocen-
 tius Papa pri-
 mus. Antea ve-
 rò apud Græ-
 cos iam olim
 id vsitātū.
 1. Cor. 11.

Sergius Papa
 Agnus dei can-
 tari instituit.

mini nostri Iesu Christi, quod dicimus cum alijs Eucharistiá distribuimus. Sunt & aliæ multæ orationes, quas quidam ad pacem & communionem priuatim frequentant, sed diligentiores antiquorum traditionum obseruatores, nos in huiusmodi priuatis orationibus breuitati studere docuerunt, potiusque publicis precibus in officio Missæ occupari voluerunt. Nam beatus Innocentius Papa scribens sancto Augustino & Aurelio Episcopis, asserit quòd nos plus communibus & publicis quàm singularibus & priuatis orationibus proficere poterimus.

Priuararū Orationum breuitati studendum in Missa,

15

De vitanda intinctione,

CAP. XIX.

NON est autem autenticū quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo distribuunt. Nam ordo Romanus contradicit, quia & in pasceue vinū non cōsecratum cum Dominica oratione & Dominiçi corporis immissione iubet consecrare, vt populus plenè possit cōmunicare. Quod vtique superfluò præciperet,

25

peret, si intinctum Dominicū à priori die corpus seruaretur, & ita intinctū populo ad cōmunicandum sufficere videretur.

- Iulius quoque Papa in ordine trigesimus
 5 sextus Episcopis AEgypti scribens huius-
 modi intinctionem penitus prohibet, &
 seorsum panem & seorsum calicem iux-
 ta Dominicam institutionem sumenda
 docet. Vnde & beatus Gelasius Papa in
 10 ordine 51. Scribens quibusdam Episcopis,
 excommunicari illos præcepit quicūque
 sumpto corpore Dominico, à calicis par-
 ticipatione se abstineret. Nam & ipse in
 eodem decreto asserit: huiusmodi sacra-
 15 mentorum diuisio sine grandi sacrilegio
 prouenire non poterit. Postquam omnes
 cōmunicauerint, dicit sacerdos hanc ora-
 tionem sub silentio [iuxta Romanum or-
 dinem.] Quod ore sumpsimus. Qua fini-
 20 ta sequitur oratio siue orationes post cō-
 munionem dicendæ, quæ eodem nume-
 ro & ordine orationibus ante lectionem
 sine secretis ante præfationem dictis de-
 bent respondere. Quæ vtique orationes,
 25 nō pro his qui cōmunicaturi sunt, sed qui
 iam communicauerint iuxta proprietatē
 sui nominis agūt: Ergo & ante ipsas com-
 muni-

Intinctio prohi-
bita à Iulio Pô-
tiffices.

Orationes post
communione.

municare non negligent, quicumque earundem orationum benedictione foueri desiderant. His ita finitis, subsequitur, Benedicamus Domino, vel, *Ite missa est*: si tamen aliquod festum fuerit, quod Gloria 5 in excelsis habere debuerit. Respondent omnes, Deo gratias, iuxta Apostolum, pro collatis beneficijs agentes.

Repetitio à superioribus Missæ.

16

C A P. XX.

U T autem à superioribus aliquantulum repetamus, postquam sacerdos resurrectionem Domini per coniunctionem corporis & sanguinis Domini denotaue- 15 rit, subsequenter etiam pacem populo offerre debet, sicut & ipse post resurrectionem discipulis suis pacem obtulit, dicens; Pax vobis. Fractio oblationis illam nobis fractionem Panis insinuat, quam 20 Dominus post resurrectionem suam coram discipulis fecit. Cōmunicatio populi, typum illius conuiuij gerit, quod non semel Dominus post resurrectionem suam cum discipulis inijsse legitur. Hos etiam 25 post vltimum conuiuium ab eis discessurus in cœlum benedixit, sicut & sacerdos.

Luc. 11.

dos populum cum oratione post communionem benedicit, videlicet iam citò discessurus ab eo, cui tamen prius vt ipse discedat, per *Ite Missa est*, denunciat, in *fi* Ite Missa est.
 5 guram Angelorū qui discipulis discedente Domino ab eis, dixerunt: Viri Galilæi, Act. 1.
 quid statis aspicientes in cælum? & reliqua. Quo audito discipuli adorantes Dominum reuersi sunt in Ierusalem, cū gaudio magno, sicut & populus relata Deo gratiarum actione ad propria cum gaudio reuertitur.

De benedictione post Missam.

15 CAP. XXI.

PRIVS tamen ab episcopo benedicitur si adest; sin autem, à presbytero qui Missas celebrauit: Quamuis beatus Damasus Papa hoc presbyteris non licere dicat, vbi de vana chorepiscoporum superstitione tractat, si tamen nos mendositas exemplaris non fefellit. Sed magnus Leo Papa & Gelasius Papa, eius successores, in ecclesiasticis officijs apprimè eruditi in
 20 decretis suis, vbi diligētissimè quid presbyteris liceat, quidue non liceat, describunt: nullatenus illis benedictionem, ni-

D si Epi-

Presbyteris præ
sente Episcopo
interdicitur be-
nedictio.

D. Hier. eccle-
siæ Romanæ
Cardinalis.

D. Hier. Episto-
la ad Rustic.

Narbon. Tom.

si Episcopo præsentē interdicunt. Beatus
quoque Hieronymus sanctæ Romanę Ec-
clesiæ Cardinalis presbyter, qui sub bea-
to Damaso & post ipsum usque ad Sextū
successorem eius ecclesiasticis institutis
studiosissimè inuigilauit: Ipse, inquā, Ru-
stico Narbonensi Episcopo de ecclesiasti-
cis ordinibus scribens, presbyteros à be-
nedictione super populum non prohibē-
dos esse asserit. Si, inquit, presbyter Chri- 10
stum consecrat, cum in altario Dei sacra-
menta benedicit, benedicere populum
non debet, qui Christum meruit conse-
crare? Et post pauca: Hoc in ecclesijs tuis
presbyteri faciant, quod Romæ sui, quod 15
in Oriēte, quod in Africa, quod in Hispa-
nia, quod in Britannia, quod in Gallia,
quod in omnibus locis ubi humilitas per-
seuerat. Ex his ergo conijcere possumus
beatū Damasum Papam huiusmodi be- 20
nedictionem presbyteris illicitam; aut pe-
nitens non dixisse, aut si dixit, Ecclesiasti-
cam tamen consuetudinem in hoc præ-
ualuisse, præcipuè, cum ipsius verba ita
possint intelligi, ut presbyteros doceret ut 25
eis quasi ex proprio officio usurpare non
liceret, quod eis ab Episcopali auctorita-
te con-

te concedi posse non ignorarēt. Sic enim
 cōfirmatio Neophytorum, penitus sepa-
 rata est ab officio presbyterorum, quam
 tamen sanctus Gregorius Papa, primus
 5 nominis huius, quibusdam presbyteris
 concessisse legitur scribens Ianuario Ca-
 laritano Episcopo. Item & susceptionem
 pœnitentium, non ex sua consecratione;
 sed ex Episcoporum concessione, presby-
 10 teri habere meruerunt. Quod illum non
 latebit quicumque ordinem consecratio-
 nis eorum, siue statuta sanctorum patrū,
 diligenter inspexerit. Agathense quoque
 Concilium capitulo quadragesimo quar-
 15 to benedictionem super populū Presby-
 teris prohibere videtur, sed hanc prohi-
 bitionem de Episcopali tantū benedi-
 ctione factam interpretantur, quæ utique
 benedictio iuxta vigesimū quartum To-
 20 letani Concilij capitulum, attestazione
 quæ sancti Augustini ad Paulinum Epi-
 scopum, à communione in populo à solis
 episcopis debet impendi. Siquis vero de
 hac benedictione, de qua agimus, dictū
 25 putauerit, sententia tamen Prouincialis
 Concilij tam generali Ecclesiasticæ con-
 suetudini præiudicare non poterit. Ideo

Confirmatio
 presbyteris ali-
 quando ex pri-
 uilegio concessa
 a D. Grego-
 rio. Sic & susce-
 ptio pœnitentium,
 eorū qui publicam age-
 bant pœnitentiam.

autem huiusmodi benedictio fortasse antiquitus presbyteris interdicta est, quia ad Episcopale officium pertinere videbatur, & ecclesiastico conuentui nondum adeo necessaria reputabatur. Nam soli communicantes confectioni sacramentorum antiquitus intererant, quibus & oratio post communionem, quæ pro solis communicantibus instituta est, pro benedictione potuit satisfacere. Apud moder-
 10 nos autem, cum iam populus communicare cessaret, nec tamen diuinis ministris se subtraheret, necessario permissum est, ut à presbytero benediceretur, ne tam benedictione, quàm communionem priua
 15 tus discedere videretur. Siue autem ea occasione siue alia, hoc presbyteris permetteretur ab Episcopis: adeo tamen in usum iam usquequaque deuenit, ut nequaquam absque graui scandalo à presby-
 20 teris in populo intermitti possit, nisi fortè Apostolica sedes generaliter & synodali-
 ter prohibere voluerit.

Benedictio in
 locum commu-
 nionis succes-
 sit.

Quid

Quid sacerdos agat post Missam.

CAP. XXII.

FINITIS omnibus osculatur sacer-
 dos altare, dicens: Placeat tibi sancta Tri-
 5 nitas. Deinde sacris vestibus se exuens,
 cātat hymnū trium puerorū, iuxta quod
 patres in quarto Toletano Concilio de- Hymnus triū
puerorum can-
tari iussus post
Missam, Cōcil.
Tolet. 4.
 creuerunt capitulo 14. videlicet, vt excō-
 municationi subiaceret, quicumque sa-
 10 cerdos eundem hymnum post Missam
 dicere negligeret. Psālmum quoque, Lau-
 date Dominum in sanctis eius, in gratia-
 rum actione subiungens, cum, Pater no-
 ster & orationibus ad hoc cōpetentibus,
 15 concludit eam cum oratione illa: Deus
 qui tribus pueris. Sciendum iuxta decre-
 ta Pontificum, quod presbytero non licet
 coram Episcopo, nisi eo iubente vel sacri Benedicite
presbytero co-
ram Episcopo,
nisi eo iubente,
non licet.
 20 ficare, vel populum docere vel benedic-
 re, vel salutare, vel exhortari. Vnde cūm
 legit Euangelium coram Episcopo, bene-
 dictionem petit ab eo. Item, cūm vult sa-
 crificare, inclinatur se Episcopo pro conces-
 sione, cui etiam à populo inclinatur, pro
 25 vltima benedictione.

Preparationes
ad Missam.

PRESBYTER cū se parat ad Missam, imprimis cantat psalmos; Quam dilecta, Benedixisti, Inclina, Credidi propter. Deinde, *κύριε ἐλέησον*, Paternoster, Et ne nos inducas. *Verf.* Ego dixi domine. Conuertere domine, Fiat misericordia, Sacerdotes, protector noster aspice. Domine exaudi. *Oratio.* Aufer à nobis domine iniquitates nostras & peccata nostra vt mereamur puris mentibus introire. *Alia.* Actiones nostras quæsumus Domine & aspirando preueni & adiuuando prosequere, vt cuncta nostra operatio per te semper incipiat, & per te cœpta finiatur, Per dominum nostrum &c. *Paratus autem venit ad altare dicens* Ant. Introibo ad altare dei. Psal. Iudica me Deus, & discerne. *Et facit confessionem:*

Confessio ante
Missam.

Confiteor Deo omnipotenti, istis sanctis & omnibus sanctis & tibi frater, quia peccavi in cogitatione, in locutione, in opere, in pollutione mentis & corporis. Ideo precor te, ora pro me.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te

ab

ab omni malo, & confirmet te in omni opere bono, & perducatur nos pariter Iesus Christus Filius dei viui, in vitam æternā.

Amen. Indulgentiam & remissionē omnium peccatorum nostrorū tribuat nobis omnipotens & misericors Dominus Amen.

Cum sacerdos accipit oblationem, dicit, Acce- Offertorium.
ptabile sit omnipotenti Deo sacrificium
10 nostrum: *Deinde calice in altari ad dexteram oblatae deposito, dicit: Veni sanctificator omnipotens æterne Deus, benedic hoc sacrificium tuo nomini præparatū, Per Christum. Et inclinatus ante altare dicit: Suscipe*
15 *sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus in memoriam passionis, resurrectionis, ascensionis Domini nostri Iesu Christi, & in honorem sanctę Dei genitricis Marię, Sancti Petri, & sancti Pauli, & istorum atque omnium sanctorum tuorum, vt illis proficiat ad honorem; nobis autem ad salutem, & illi pro nobis dignetur intercedere quorum memoriam agimus in terris. Deinde Orate sequitur*
20 *secreta.*

Canon iuxta Romanam auctoritatem est iste:
Te igitur clemētissime Pater per Iesum

O 4 Chri-

Canon Missæ.

Christum filium tuum dominum nostrum
 supplices rogamus & petimus, uti acce-
 pta habeas & benedicas. *hic signat sacer-*
dos oblationem & calicem tribus vicibus sub
una cruce. hæc dona, hæc munera, hæc san-
 cta sacrificia illibata. Imprimis quæ tibi
 offerimus pro ecclesia tua sancta catho-
 lica, quæ pacificare, custodire, adiuuare,
 & regere digneris toto orbe terrarum, unâ
 cum famulo tuo Papa nostro N. & anti- 10
 stite nostro.

Commemora-
tio viuorum.

Memento domine famulorum, famula-
 rumque tuarum. *hic nomina viuorum memo-*
rentur, si volueris, sed non dominica. & omni-
 um circumstantium quorum tibi fides cogni- 15
 ta est, & nota deuotio, qui tibi offerunt
 hoc sacrificium laudis pro se quisque om-
 nibus, pro redemptione animarum sua-
 rum, pro spe salutis atque incolumitatis
 suæ tibi reddunt vota sua æterno Deo ve 20
 ro & viuo. Communicantes & memo-
 riam venerantes imprimis gloriosæ sem-
 per virginis genitricis Dei & Domini no-
 stri Iesu Christi, sed & beatorum Apo-
 stolorum ac martyrum tuorum, Petri, Pau- 25
 li, Andree, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Iaco-
 bi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Si-
 monis

- monis & Thathæi, Lini, Cleti, Clementis, Sixti, Cornelij, Cypriani, Laurentij, Chryfogoni, Ioannis & Pauli, Cosmæ & Damiani & omnium sanctorum tuorum
5 quorum meritis precibusque cōcedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Per Christum Dominum nostrū.
hic inclinatur. vsque ad altare dicens: Hanc igitur oblationē seruitutis nostrę, sed & cun
Inclinatio ad altare vsque.
10 ctę familię tuę, quęsumus domine, vt placatus accipias, diesque nostros in tua pace disponas, atque ab ęterna damnatione nos eripias, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Per Christum Dominum nostrum . *Erectus autem cum tribus crucibus benedicit:* Quam oblationem
15 tu Deus in omnibus quęsumus benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris. *hic separatim signat oblatam & calicem.* Vt nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi Filij tui Domini nostri Iesu Christi. Qui pridie
20 quāmpateretur, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, eleuatis oculis in cælum ad te Deum patrem suum omnipotentem tibi gratias agens, benedixit, fregit, dedit discipulis suis dicens:
25
D 5 Acci-

Consecratio.

accipite & māducate ex hoc omnes, hoc
est ^{enim} corpus meum. Simili modo postquam
cœnatum est, accipiens & hunc præclarū
calicem in sanctas ac venerabiles manus
suas, Item tibi gratias agens benedixit, 5
dedit discipulis suis dicens, accipite & bi
bite ex hoc omnes, hic est enim calix san
guinis mei noui & æterni Testamēti my
sterium fidei, qui pro vobis & pro multis
effundetur, in remissionem peccatorum. 10

Commemora
tio passionis do
minicæ.

Hæc quotiescunque feceritis in mei
memoriam facietis. Vnde & memores
nos Domine serui tui, sed & plebs tua san
cta Christi filij tui domini Dei nostri tam
beate Passionis, nec non & ab inferis re- 15
surrectionis, sed & in cælum glorioſæ a
scensionis, offerimus præclaræ Maiestati
tuæ de tuis donis ac datis. *hic tres cruces su
per vtrumque simul facit & quartā super obla
tionem, & quintam super calicem.* Hostiā pu- 20
ram, hostiam sanctam, hostiam immacu
latam, panem sanctum vitæ æternæ & ca
licem salutis perpetuæ. Super quæ propi
cio ac sereno vultu respicere digneris &
accepta habere, veluti accepta habere di- 25
gnatus es numera pueri tui iusti Abel, &
sacrificium Patriarchæ nostri Abraham &
quod

quod tibi obtulit summus sacerdos tuus
 Melchisedech, sanctum sacrificium, im-
 maculatam hostiam, *hic inclinat se iux-*
ta altare dicens : Supplices te rogamus
 5 omnipotens Deus, iube hæc perferri per
 manus sancti angeli tui in sublime altare
 tuum, in conspectum diuinæ maiestatis
 tuæ. *hic erigit se dicens* : vt quotquot ex hac
 altaris participatione sacrosanctum Filij
 10 tui corpus & sanguinẽ sumpserimus, om-
 ni benedictione cælesti & gratia replea-
 mur. Per dominum nostrum. *hic duæ ora-*
tiones dicuntur. Memento etiã Domine &
 eorum nomina qui nos præcesserũt cum
 15 signo fidei & dormiunt in somno pacis.
Et recitantur nomina : Ipsis domine, & om-
 nibus in Christo quiescẽtibus locum re-
 frigerij lucis & pacis vt indulgeas, depre-
 camur, Per Christum Dominum nostrũ.
 20 Nobis quoque peccatoribus famulis tuis
 de multitudine miserationũ tuarũ sperã-
 tibus partẽ aliquam & societate donare
 digneris, cũ tuis sanctis Apostolis & mar-
 tyribus cum Ioanne, Stephano, Matthia,
 25 Barnaba, Ignatio, Alexãdro, Marcellino,
 Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lu-
 cia, Agnete, Cecilia, Anastasia, & cũ om-
 nibus

Commemora-
 tio defunctorũ.

nibus sanctis tuis, inter quorum nos con-
 forcium, nō æstimator meriti, sed veniæ,
 quæsumus largitor admitte. Per Christū
 Dominum nostrum. Per quem hæc om-
 nia Domine bona creas. *Hic tres cruces su-* 5
per vtrunque simul facit. Sanctificas, viuifi-
 cas, benedicis, & præstas nobis. *Hic cū obla-*
ta quatuor cruces facit super calicem & quin-
tam in latere ipsius. Per ipsum, & cum ipso,
 & in ipso est tibi Deo patri omnipotenti 10
 in vnitate Spiritus sancti omnis honor &
 gloria. *Hic eleuat oblatam cum calice dicens:*
 Per omnia sæcula sæculorum. Respond.
 Amen. & *deponit oblatam dicens:* Oremus.
 Præceptis salutaribus moniti & diuina 15
 institutione formati audemus dicere. Pa-
 ter noster, qui es in cælis, *vsque*, libera nos
 à malo. Libera nos Domine ab omni-
 bus malis præteritis & præsentibus & fu-
 turis. Et intercedētibus beata & gloriosa 20
 semper virgine Maria, & beatis Aposto-
 lis tuis Petro & Paulo atque Andrea.
Hic nominat quotquot sanctos voluerit, cum
 omnibus sanctis da propicius pacē in die-
 bus nostris, vt ope misericordiæ tuæ ad- 25
 iuti, & à peccato simus semper liberi. *Hic*
patinam accipiat & osculatam deponat, & ab
 om-

Oratio Domi-
 nica.

Embolis Ora-
 tionis Domini.
 ex.

omni perturbatione securi. *Hic corpus sub
patinam in tria diuidat dicens. Per dominum
nostrum Iesum Christum usque per om-
nia sæcula sæculorum. Resp. Amen. Hic*

Confractio cor-
poris Domi-
nici.

5 *etiam partem in calicem mittit dicens: Pax Do-
mini sit semper vobiscum. Resp. & cum
spiritu tuo, et subiungit orationem istam: Fiat
commixtio & consecratio corporis & san-
guinis Domini nostri Iesu Christi acci-
10 pientibus nobis in vitam æternā. Amen.*

Pacis datio.

*& oscultato altari dat pacem astanti ita dicens.
Pax tecum. Respon. Et cum spiritu tuo.
Inclinatus autem dicit ante quàm communicet:
Domine Iesu Christe qui voluntate pa-*

15 *tris, cooperāte Spiritu sãcto per mortem
propriam mundum viuificasti, libera me
per hoc sacrosanctum corpus & sangui-
nem tuũ ab omnibus iniquitatibus meis
& malis meis, & fac me tuis inhærere*

Orationes ante
communione.

20 *mandatis, & à te nũquam in perpetuum
separari. Qui cum patr. Cũ distribuit Eu-
charistiam dicit: Corpus & sanguis Domini
nostri Iesu Christi proficiat tibi in vitam
æternam. Amen. Postquam omnes communi-*

Orationes post
communione
ac ad Missæ fi-
nem.

25 *cauerunt, dicit. Quod ore sumpsimus, men-
te capiamus, & de munere temporali fiat
nobis remedium sempiternũ. Finita Missæ
sa di-*

ſa dicit. Placeat tibi ſancta Trinitas obſequium ſeruitutis meæ, & præſta vt hoc ſacrificium quod oculis tuæ maiestatis ego indignè obtuli, mihi & omnibus, pro quibus illud obtuli, te miſerante ſit propiciabile. Per Chriſtum. *Exuens ſe veſtibus ſacris dicit* Pſalm. Benedicite omnia, Laudate dominum in ſanctis, κύριε ἐλέησον, Pater noſter. Conſiteantur tibi domine omnia opera tua, Exultabunt ſancti in gloria. 10 Exultent iuſti in conſpectu, Non nobis domine, non nobis. Domine exaudi orationem. Deus qui tribus pueris. Actiones noſtras.

15

De ieiunio vernali,

CAP. XXIIII.

GREGORIUS Papa ſeptimus cūm Apoſtolicæ ſedi præſideret, conſtituit vt ieiunium quod dicitur Martij in prima 20 hebdomada quadrageſimæ omni anno celebretur, ſicut & ſancti patres illud inſtituiſſe legūtur. Nam ſanctus Gregorius Papa primus tam in Sacramentario quàm in graduali libro, ſiue Antiphonario officia 25 eiufdem ieiunij primæ quadrageſimali hebdomadæ aſcripſit. Itē ſanctus Hie-

rony-

Gregorij papæ
primi Sacramen-
tarium ac Anti-
phonarium ex-
tabant etate hu-
ius auctoris.

ronymus in libro Comitit lectiones & euangelia de eodem ieiunio eidem hebdomadae iniunxit. Ipsa etiam vacans Dominica quam sanctus Gregorius in quadagesima secundam esse voluit, euidentissime insinuat quod ieiunium Martij nihilominus omni anno ipsam in prima hebdomada præcedere debeat. Non enim eadem Dominica propriè vacans diceretur, si nõ sabbathum 12. lectionum euestigio subsequeretur quod propriū est omniū Dominicarū vacatium, quæ cum proprio careant officio ex præcedēti hebdomada inofficiantur, si tamen necesse fuerit vt assumantur. Vnde & hæc Dominica, de qua agimus, ex quarta feria præcedentis ieiunij officiū mutuauit. Necessarium est ergo, vt illud illā præcedat, cum non aliunde nisi ex eius præcessione eadē Dominica nomen & officium obtineat. Sed & Iunior Gregorius Papa scribens de ordinatione sancti Bonifacij Archiepiscopi ad Magonciacenses, præcepit, vt ordinatio quæ ieiunio Martij ascribitur, in ingressu quadragesimæ cum eodem ieiunio semper celebretur. Beatissimus quoque Leo Papa primus in sermone De ieiunio

D. Hieronymi quoque Comitit liber. quem infra c. 25. Lectionarium vocat facit eiusdem mentionem Honorius lib. 1. c. 22. ego quoque manu scriptum vidi.

Ieiuniū vernale obseruandum in quadragesima. Greg. 1.

iunio septimi mensis, verum ieiunium
 in Quadragesima, æstium in Penteco-
 ste, Autumale in septimo mēse celebrá-
 dum esse denunciauit. Item beatus Ge-
 lasius papa in decretalibus suis capitulo 5
 quadragesimo primo, constituit, vt ordi-
 nationes presbyterorum & diaconorum,
 non nisi certis temporibus fiant, quippe
 in ieiunio quarti & septimi & decimi mē-
 sis, id est, Iunij, Septembris, atque Decē- 10
 bris, necnon in quadragesimalis initij ie-
 iunio, quod proculdubio Martij intelli-
 gitur. Videsne ergo, quàm apertè idem
 ieiuniū cum ordinatione sua primæ qua-
 dragesimali hebdomadæ ascribatur, & 15
 quàm signāter quadragesimalis initij ie-
 iunium cognominetur? Hoc autem ini-
 rium Quadragesimæ non à capite ieiu-
 nij, sed à subsequenti Dominica est com-
 putandum. Nam quamuis à capite ieiui- 20
 nij pro quodam complemento quadra-
 gesimalis abstinentiæ incipiamus, à sub-
 sequenti tamen Dominica iuxta assertio-
 nem Sancti Ambrosij & sancti Gregorij
 & aliorū sanctorum patrum Quadrage- 25
 simam propriè exordimur. Nullum au-
 tem commoueat quòd tempore Henri-
 ci sc-

ei secundi Imperatoris, duodecim Epi-
 scopi Moguncie congregati, aliter de hoc
 ieiunio statuisse leguntur. Cum enim a-
 pud Episcopos non modica varietas de
 5 huiusmodi ieiunijs accideret, eo quod
 antiquorum sanctorum patrum traditio-
 nem in hac re minus attenderet, pro hu-
 iusmodi confusione corrigenda hanc sibi
 regulam proposuerunt: vt deinceps in pri-
 10 ma quarta feria Martij, & in secunda Iu-
 nij, & in tertia Septembris omni anno ie-
 iunarent. Sed hæc regula Apostolicæ au-
 ctoritati præiudicare, nec debet nec po-
 test; præsertim cum euidentissimè statu-
 15 tis patrum videatur repugnare. Si enim
 prædictam regulam annuatim observa-
 mus, multotiens non solum in quadrage-
 sima, sed etiam ante quadagesimam ie-
 iunabimus. Cum & statuta Apostolicorū
 20 virorum, & institutio officiorum, vt præ-
 libatum est, illud infra quadagesimam,
 imò in prima quadagesimæ septimana
 semper celebrare decernant. Indubitan-
 ter ergo refutare debemus quotquot tam
 25 euidenter Apostolicæ auctoritati contraire
 videmus, vnde totius Christianæ religio-
 nis & ordinis exordium & formam acce-

Apostolicæ au-
 ctoritati Conci-
 cilium provin-
 ciale non potest
 præiudicare.

E pimus,

pimus. Nec mireris hoc ieiunium potius Martio quàm Februario ascribi, quamuis in Februario, cùm ipsa quadragesima nonnūquam occurrat. Semper enim idē ieiunium, aut Kalendaria aliquando, aut 5 Lunationem Martij, aut vtrunque simul incurrit; Februarij autem Kalendaria aliquando, Lunationem verò nunquam attingit. Ergo multo congruentiūs Martio ascribitur quem nūquā relinquit, quàm 10 Februario, quem multociens non attingit. Obseruatur sanē hoc ieiunium, cùm quadragesima ipsa secundum Lunationem, sicut & Pascha. Vnde nō incongruē ipsum Martio propter Lunationē ascri- 15 bitur, quamuis in Februario occurrat. Sicut & Pascha Aprili semper ascribitur, quamuis sæpè in Martio contingat. Nec vtrique probabili exēplo carebit, si sacrorū ordinum dispensatio nonnunquam fiat 20 in Februario, dum hoc exegerit quadragesimalis initij præmaturatio (Nam reuerendissimi patres nostri sanctitate & Apostolica auctoritate præcipui, videlicet, Simplicius, Gelasius, Symmachus, 25 Felix, in Februario ordinationes fecisse leguntur) cùm iam sancta Romana ecclesia

Cur ieiunium
hoc Martio in-
scribarur.

5 fia ieiunia quatuor temporum in ordina-
 tione obseruare decreuerit, hocque alijs
 quoque ecclesijs ita obseruandum pro-
 mulgauerit. Ergo absque omni dubio
 10 obseruare debemus, vnde tam certa præ-
 cepta & exempla sanctorum patrū Apo-
 stolica auctoritate prædicatorū sufficien-
 ter habemus; præsertim cū & facilius
 obseruetur, quod prouida antiquitas &
 15 auctoritas instituit, quàm quod inconsi-
 derata nouitas & infirmitas adinuenit.
 Nulli enim dubium est, quin facilius sit
 omni anno idem ieiunium Martij in ea-
 dē hebdomada cū eisdē officijs inconfu-
 20 sē celebrare, quàm de hebdomada in heb-
 domadam non sine confusione officiorū,
 vt multi solent, illud annuatim mutare.

De Ieiunio Aestiuale,

20

CAP. XXV.

GREGORIUS papa septimus Apo-
 stolicae sedi præsidens constituit, vt Aesti-
 uale ieiunium infra octauam Pētecostes
 annuatim celebretur. Quod quidem sa-
 25 pientioribus reuerentia sedis Apostolicæ
 facilè persuasit; simplicioribus autē non-
 nulla dubitatio super huius statuti pro-

Ieiunium æsti-
 uale celebrandū
 infra Octauas
 Pentecostes.

Mogontinum
provinciale cō-
cilium tempo-
re Henrici secū-
di. Can. 3.

mulgatione remansit. Nam non parum à
consuetudine eorum discrepat, quam à
quibusdam scriptis nō adeo authenticis
mutauerunt, id est, à Mogontiacensi cō
cilio tempore Henrici secundi Imperato
ris factō. hoc enim hanc regulam ieiunijs
quatuor temporum præfixit, vt in prima
quarta feria Martij, in secūda Iunij, in
tertia Septembris omni anno ieiunetur.
Præterea & hoc attendunt quod in qui-
busdam sacramentarijs inueniunt, quòd
& in primo sabbatho Martij, in secundo
Iunij, in tertio Septembris, ieiunare de-
beamus. Illo etiam nō minùs obseruato,
vt de vno sabbatho 12. lectionum vsque
in aliud, iuxta Amalarium quatuordecim
hebdomadæ computentur. Si igitur, in-
quiunt, iuxta statutum domini Apostoli-
ci infra pentecosten annuatim ieiunaue-
ris, non semper secūdum quartā feriam,
vel secundum sabbathum Iunij obserua-
re poteris. Sed cur more Phariseorum li-
quamus culicē glutientes camelū? Cur,
inquam, huiusmodi scripta præuaricari
plus vereamur, quàm sedis Apostolicæ
decretum, præsertim cū ob eorum ad-
inuicē repugnātiā se obseruare nō per-
mit-

mittant. Si enim iuxta Mogontiacense Conciliū in prima quarta feria Martij, in secūda Iunij, in tertia Septembris omni anno ieiunatur, primum sabbatum Martij, secundum Iunij, tertium Septembris annuatim obseruare nequibis, nec iuxta Amalarium quatuordecim hebdomadas eisdem ieiunijs internumerare valebis, quod illum non latebit quicumque diligenter interiacentes hebdomadas singulis annis dinumerabit. Nūquam sanè huiusmodi regulæ simul obseruari poterūt, nisi eo anno, cū Kalēdæ Septembris in tertia vel in quarta feria occurrūt. Sed in hac causa Amalaris notandus est, qui nō tam aliquam consuetudinem instituere, quā de instituta cōpetentem aliquam figuram elicere cōsuevit. Cur autem ista replicamus; cū etiam si prædictæ regulæ sibi annuatim cōuenirent, auctoritati tamen sedis Apostolicæ nullatenus præiudicare possent, cui omnes per omnia absque omni hæsitacione debemus obedire, cui nunquam debitam exhibemus obedientiam, si eius statuta potius iudicare quā implere curamus. Hoc est priuilegiū obedientiæ, de sententia sui præ-

Auctoritas sedis Apostolicæ.

ceptoris nō iudicare, in ijs dūtaxat rebus
 quas Canonicis scripturis cōtraire non vi-
 demus, imò statim exequi, quod iubent:
 Nam quicūque facere noluerit, nisi quod
 prius sua ratione probauerit esse facien- 5
 dum, non tam præceptori suo, quàm pro-
 priæ voluntatis arbitrio satisfecisse iudi-
 cabitur. Hanc ergo puram obedientiam,
 cū omnibus spiritualibus nostris præce-
 ptoribus certissimè debeamus, maximè 10
 tamen Apostolicæ sedi ex intimo corde
 debemus: quæ totius Christianæ religio-
 nis caput est & origo. Sed quia hæc ratio
 simplicioribus fortasse nō sufficit, operæ-
 precium videtur de superiori statuto la- 15
 tius tractare, & quàm rationale, quàm ca-
 nonicum, quippe sanctis patribus quàm
 consonum reperiatur, elucidare. Beatif-
 simus Leo papa primus in ordine quadra-
 gesimus septimus, cuius auctoritate con- 20
 gregatum & confirmatū est secūdū Cal-
 chedonense Concilium in libro sermo-
 num, quarti mensis Ieiunium, non nisi
 hebdomada Pentecostes celebrandū esse
 denunciavit. Nec hoc tantum in vno ser- 25
 mone, sed in pluribus, quos de Pētecoste
 in diuersis annis fecisse legitur; quod illū
 subter-

Quarti mensis
 ieiunium cele-
 brandū in heb-
 domada Pente-
 costes.

subterfugere nõ poterit, quicunque eun-
 de librũ diligẽter perlegerit. Ibi enim eui-
 dentissimẽ docebitur ex Apostolica tra-
 ditione huius ieiunij obseruantiam de
 5 scẽdere; nec diuersam, sed continuã post
 diem Pentecostes celebrari debere. Sed
 ne aliquis eum hoc de quadagesimali ie-
 iunio, quod post Pentecosten agitur; non
 de ieiunio quarti mensis præcepisse puta-
 10 ret, subsequenter decernendo admonet,
 vt infra eandem hebdomadam quarta &
 quinta feria ieiunetur, & in sabbatho a-
 pud sanctum Petrum vigiliã celebren-
 tur. quem denunciationis modum penẽ
 15 in omnibus suis sermonibus obtinuit, cũ
 ieiunia quatuor temporum denunciaret.
 Nam illa quadagesima post Pẽtecosten
 non omnibus vt ieiunium, sed solis poeni-
 tentibus obseruanda imponitur. Nec in
 20 hoc tãtũ triduo infra Pentecosten, sed
 in omnibus triduis, vel etiam diebus sex
 hebdomadarum custodiri iubetur. Præ-
 terea idem vir Apostolicus in sermone
 De ieiunio septimi mẽsis: Ieiunium, in-
 25 quit, vernum in quadagesima, Æstium
 in Pẽtecoste, Autumnale in septimo mẽ-
 se celebremus. Vbi euidentissimẽ indica-

Quadagesima
 post Pẽtecosten.

uit, ieiunium quarti mensis non nisi in hebdomada Pentecostes esse celebrandum. Si enim istud in Iunio mense sicut Autumnale in Septembri, semper ieiunandum decerneretur, non minus Iunium quam Septembrem nominare posset. Ergo iuxta sententiam huius Apostolici, sicut Autumnale semper in Septembri; ita æstium in Pentecoste semper debemus celebrare. Sanctus quoque Gregorius Papa primus, à quo omnia ecclesiastica officia penè habemus, beato Leoni optimè concordat, qui & in sacramentario & in diurnali Antiphonario, eidem ieiunio nullas orationes vel cātus ascribit, nisi infra Pentecosten dicēdos. Liber etiam Comitis siue Lectionarius, quem sanctus Hieronymus compaginavit, eidem ieiunio lectiones ad festiuitatē Spiritus sancti pertinentes attribuit. Sicut autem ieiunium Decembris de aduentu Domini, & ieiunium Martij de quadragesima, sua mutauerunt officia: sic etiam illorum mensum ieiunia nunquam alio tempore celebrantur, nisi eo ipso, vnde & officium habere videtur. Denique ieiunium Martij, & ante statutū nostri Papæ Gregorij

cūm

Liber Comitis
siue Lectionarius
D. Hieron.

cùm aliquando ante quinquagesimã iux-
ta Mogontiacensẽ Concilium cueniret,
propter quadragesimæ tamen officium
vsque in quadragesimã differebatur. In-
5 congruum enim esset, vt eiusdem ieiunij
lectiones specialiter quadragesimam in-
timãtes & orationes super populum, ex-
tra quadragesimam dicerentur. Eadem
ratione & æstiuum ieiunium infra Pente-
10 costen obseruamus competẽter, propter
officia de eadem solennitate mutuata.
Qui enim illud extra Pentecosten obser-
uant, magnam officiorum confusionem
faciunt, cùm quadragesimales cantus &
15 orationes lectionibus de Pentecoste asso-
cient, Cõcordiã quippe officiorũ penitus
dissipant, quam sancti patres maximè in
huiusmodi officijs obtinere studebant, &
cũ extra Pentecosten de hoc ieiunio nul-
20 lum iuueniant officium, ipsi sibi officia
cõponere, imo Iunio potius quam Maio
asscriptum malunt reperire, quamuis Locus obscu-
rus. iuxta superiorem tractatum in Maio sæ-
pius celebretur. Ipsa enim Pentecoste
25 cum qua hoc ieiunium semper obserua-
tur, in Maio sæpius quàm in Iunio cele-
bratur, quæ tamen mixta computatione

Lunę Iunio semper ascribitur. Nam hoc
 festū sicut & Pascha, non iuxta rationem
 mensium, sed Lunationū annuatim ob-
 servatur. Et illud quidem Aprili, hoc au-
 tem Iunio, propter observationē Luna- 5
 tionum eorundem mensium semper as-
 cribuntur; quamvis eosdem mēses mul-
 totiens anticipent, sicut & ipsę Lunatio-
 nes. Eadem igitur ratione & hoc ieiuniū
 Iunio ascribimus, quod & cum Pente- 10
 coste sub eadē Lunatione annuatim ob-
 servare debemus. Hoc sane ieiuniū sem-
 per Lunationem Iunij, sępē etiam & Ka-
 lendaria eius observat, nunquam autem
 Lunationem Maij, nec semper Kalenda- 15
 ria eius attingit. Semper utique aut Ka-
 lendaria, aut Lunationē Iunij possidet.
 Maij autem sępenumero nec Kalenda-
 ria, nec Lunationem obtinet. Quare &
 Iunio competentius articulatur, quem 20
 nunquam dimittit, quā Maio quem
 multotiens omnino pratermittit. Ista
 igitur rationes quicunque deposito con-
 tentionis studio fideliter considerare vo-
 luerit, proculdubio Dominum Apostoli 25
 cum de ieiunio verno siue æstivo, nō tam
 suum quā sanctorum patrum statutū
 insti-

instituisse iudicabit, & idē ipsum authenticis rationibus confirmatum generaliter obseruandum esse non dubitabit.

5 *De Autumnali ieiunio, CAP. XXVI.*

IEIUNIVM Autumnale iuxta statuta sanctorum patrum Leonis, Gelasij & reliquorum in 7. mense debemus celebrare, quod tamen nec institutio officio-
 10 rum, nec suppositio vacantis Dominicæ, nec statuta sanctorum patrum, alicui septimanæ tam specialiter, vt reliqua Ieiunia videntur assignasse. Est autem ecclesiastica consuetudo vt in tertio sabbatho
 15 Septembris ieiunetur, quæ utique cōsuetudo & nobis debet sufficere, præsertim cum Apostolicis institutis nusquam videatur contraire.

In tertio Sabbatho Septēbris.
 4. temporū ieiunium Autumnale.

20 *De Hyemali ieiunio, CAP. XXVII.*

IEIUNIVM Hyemale iuxta traditionem sanctæ Romanæ ecclesiæ, semper in tertia hedomada de Aduētu Domini debet celebrari: sicut & sancti patres instituerūt, qui eiusdem ieiunij officia eidem
 25 hebdomadæ indiderunt, & sequentem Dominicam vacantem vocauerunt. nec

In tertia hebdomada Aduētus ieiunium Hyemale.

ad

ad hoc vlllo speciali statuto indigemus, in quo sanctorum patrum vestigia non excidimus.

De officijs eorundem ieiuniorum,

CAP. XXVIII.

5

DE annua transmutatione officiorū in vernali, vnde hactenus multum frustra laborauimus: nō necesse est, vt deinceps laboremus, cū iuxta antiquam institutionem, omnia huius ieiunij officia suo loco & ordine, sicut instituta sunt, obseruare debeamus. In Æstiuo autē ieiunio illum ordinem officiorum cōpetenter annuatim obseruamus; quem & maiores nostri in eodem ieiunio tenuerunt, cū illud infra Pentecosten aliquando obseruarent. Videlicet vt in quarta & sexta feria cantetur & legatur, quod in eadem hebdomada eisdem ferijs ascriptum reperitur. In sabbatho autem cum officio 20. quod ibi habetur, hæ lectiones legantur. Lectio: Diligite Iustitiam, Audi Iacob, Exultate, Effundam, Ad missam, Iustificati, quæ vtique omnes festiuitati Spiritus sancti optimè conueniunt. Euangeliū, 25. Egressus Iesus. Sicut etiam & in antiquis breuiarijs ordinatū reperimus. Et hoc obseruan-

Vide Guil. Duranū in Rauon. diuin.

seruandum est utique, ne in quarta feria vel sabbatho quadragesimalia offertoria, id est, Meditabar, Domine Deus salutis, dicamus, sed in honorem Spiritus sancti
 5 Alleluya: cum offertorium, Emitte spiritum, pro utroque cantemus. Nec Graduale sed, Alleluya prædictis lectionibus subiungere debemus: Spiritus Domini, Paracletus. Emitte, Veni sancte Spiritus.

- 10 In Autumnali autem ieiunio omnia, ut instituta sunt, obseruamus. In quarta feria Exultate, Graduale Quis sicut. Graduale, Tribulationes. Offertoriū Meditabar, Communio Comedite. Cum lectione,
 15 ne, Ecce dies veniunt, Congregatus est. Euangelium, Respondens vnus. In sexta feria Antiphona, Latetur cor. Graduale, Cōuertere. Offertorium, Benedic. Communio, Auferte. Lectio, Cōuertere. Euā-
 20 gelium Rogabat Iesum. Quæ omnia ad inuicem magnam habent concordiam. In sabbatho autem Venite adoremus offertorium, Domine Deus salutis Cōmunio. Mese septimo Lectio. Decimo die.
 25 Quintodecimo Domine Deus pater, factum est. Euangelium, Arborem fici. Gradualia verò eadem quæ & in ieiunio vernali,

nali, quę etſi apud diuerſos diuerſę affu-
 muntur, in quam plurimis tamē libris ita
 reperiuntur. Protector, Propicius, Diriga-
 tur, Saluū fac populū : Quę & in Autū-
 nali ieiunio, vt in Vernali ordinantur, niſi 5
 quod in Autumnali Graduale Protector,
 poſt Graduale Propitius canitur. Et hoc
 vtique concordia officiorum exigere vi-
 detur. Ná in Vernali prima lectio, Reſpi-
 ce Domine de ſanctuario & benedic po- 10
 pulo tuo, optimē congruit Graduali, Pro-
 tector noſter. Secūdx autem lectioni Gra-
 duale, Propicius, non incongruē adapta-
 tur. Nam quod in lectione de corporali li-
 beratione populo Iſraēl promittitur, hoc 15
 ſancta Eccleſia in graduali ſpiritualiter
 nobis adimpleri ſupplicat, ne gentes dæ-
 monum nobis præualeant, ſicut nec gen-
 tes paganorum illis præualuerunt. In Au-
 tumnali autem Graduale Propicius, præ- 20
 ponitur, & hoc magis primę lectioni con-
 uenit, quę nobis diem propiciationis; &
 vt Deus nobis propicietur, præſcribit. Se-
 cundæ verò lectioni Graduale Protector
 magis competit, qui filios Iſraēl ſeptem 25
 diebus ſub protectione vmbraculorum
 annuatim ſolennizare præcepit. Ter-
 tium

tium autem Graduale Dirigatur , tertię
lectioni in vtroque ieiunio optimè con-
gruit, quia & in Vernali Ionathas, & in Se-
ptembri Michæas orationes suas ad Do-
5 minum pro populo dirigunt . Similiter
quartum Graduale quartę lectioni com-
petit vtrique. Nam in Vernali pro salute
populi postulatur , quę in Autūnali pro-
mittitur populo , si tamen à veritate non
10 discesserit. Satis ergo congruum videtur,
vt & nos eorum librorum traditionem
sequamur , qui eadē Gradualia Vernali
& Autumnali ieiunio ascribūt. Nam cū
lectionibus vtriusque ieiunij magnam ha-
15 bent cōcordiam , vt pręlibauimus, quam
potissimū in dispositione officiorum nos
attendere sancti patres docuerunt . In
hyemali ieiunio; quod in primo sabbatho
ante vigiliam Natiuitatis Dominicę sem-
20 per est obseruandum , nihil in officijs va-
riatur. Et notandum omnes Apostolicos
à beato Petro vsque ad Simpliciū Papam
ordinationes tantum in ieiunio Decem-
bris celebrasse, vt in Romano Pontificali
25 legitur . Vnde & istud ieiunium non im-
meritò plenius quàm reliqua, suum ha-
bet officium. Nam reliqua, aliunde nunc
extoto,

Ad Simplicium
Papam vsque
mense dūtaxat
Decembri Or-
dinationes cele-
bratæ.

ex toto, nunc ex parte magna inofficiantur. In omni ieiunio quatuor temporum, nisi infra Pentecosten genua flectimus. In quarta quidem feria ad priorem tantum orationē sine salutatione prolatam. Nam 5
 secunda sine genu flexione cum salutatione profertur. Oratio autem in sexta feria cum salutatione profertur & genu flexione recitatur. In sabbatho autem oratio cum genu flexione sine salutatione procedit. Præter illam de camino quæ salutationem sine genu flexione exigit. Ad illam nempe genua flectere prætermittimus more trium puerorum, qui statuam adorare noluerūt cum 15
 gentilibus. Ordo etiam præcipit, ut infra hymnum eorundem puerorum non sedeamus, ne illis in camino laborantibus nos inertię sessionis dediti esse videamur. Hoc tamen sabbathum, quamuis sex lectiones tantum habeat, dicitur tamen 20
 lectionum, eò quod antiquitus eedem lectiones bis legebantur, Græcè videlicet & Latinè. Sciendum autem secundum Calixtum Papam & martyrem huiusmodi 25
 ieiunia quater in anno celebrari constituisse, quæ prius ter tantum in anno celebrabantur.

Cur ad Lectionem Danielis de trib. pueris genua non flectamus.

lebrata sunt. Sicut idem Apostolicus ad Epistola Decretali prima.
Benedictum scribens testatur.

De vacantibus Dominicis,

5

C A P. XXIX.

QVATVOR Dominicę, quę huiusmodi ieiunia subsequuntur, in libro sacramentorum vacantes prætitulantur, eo
10 quòd proprijs carent officijs. Vnde & ex præcedentibus quartis ferijs ieiuniorum Romano more inofficiantur, vt illę duę quę vernale ieiuniũ subsequuntur, & hyemale. Iam autẽ post æstiuale ieiuniũ, non
15 cum quarta feria, sed multò conuenientiùs cum officio Pêtecostes suppletur, eo quòd sit octaua eius. Post ieiunium etiam autumnale, quidam ex quarta feria, Dominicam sequentem inofficiant, vt paucitati Dominicalium officiorum in æstate hoc supplemento subueniant. Sed Ro
20 mani huiusmodi penuriam repetitione Dominicalium officiorum suppleant. Vnde & prædictam completionem ex quarta feria, quasi non necessariam, ibi præmittere solent. Illę autem dominicę antiquitus ab officio vacabant, quia celebra

Vacantium Dominicarum penuriam Romanus ordo aliarũ repetitione cõpensat.

F

tio

Ordinationes
olim in Sabba-
tho vespere fie-
bant.

tio ordinationum iuxta decreta sanctorū
patrū, tam serò fiebat in sabbatho vt po-
tius Dominicæ quàm sabbatho ascribe-
retur. Nā beatissimus Leo Papa primus
vsque in mane Dominicæ diei ordinatio-
nes rite celebrari posse testatus est; conti-
nuato tamen sabbathi ieiunio in initio
ipsas Leuiticas ordinationes & sacerdo-
tales nunquā, nisi in Dominica, iussit ce-
lebrari, Dioscoro scribens Episcopo. Con-
secrādis, inquit, nunquam benedictio de-
tur nisi in Dominica, quæ à sabbathi ve-
spera initiatur. Item beatus Gelasius pa-
pa successor eius, omnibus Episcopis scri-
bēs, decreuit, vt in sabbathis quatuor tē-
porum ordinationes intra vesperum ce-
lebrarentur. Vnde & Romanus ordo
in quadragesima in sabbatho ordinatio-
num orationem super populum interdi-
cit, ad quam Antiqui nō solū caput, sed
& genua flectebant, quod Niceni cano-
nes in Dominica fieri penitus vetāt. San-
ctus quoque Gregorius dies ordinationū
suis homilijs insigniuit vt dominicas. Vi-
delicet hæc duo Euangelia; Anno quin-
to decimo, Arborem fici, exponens ad
populum. Item sanctus Leo papa illud
euan-

Genu flexiones
in Dominica
prohibet.

euangelium, Assumpsit, de ieiunio Ver-
nali exposuit, quasi dominicę diei satisfi-
ciens, infra quem ipse semper ordinatio-
nes fieri constituit.

5

De Aduentu Domini,

CAP. XXX.

AB Aduentu Domini vsque ad Nati-
uitatē eius, Te Deum laudamus. Gloria
10 in excelsis Deo. Ite missa est, dimittimus,
quia maior gloria noui Testamēti, quā
veteris, cuius typum infra aduētum Do-
mini obseruamus. Aliquando etiam festi-
uius natale Domini suscipimus, si huius-
15 modi glorificationes aliquādiu suppres-
sas quasi de nouo illa die incipimus. Qui-
dam infra aduentum Domini casulis pro-
dalmaticis vtuntur. Quidam solito mo-
re vestiūtur, eo quod Missam ad tertiam
20 & Alleluya, sicut & tota æstate dicunt. In
natiuitate tamen Apostolorum siue de-
dicatione Ecclesię, prædictas glorificatio-
nes non omittimus. Hinc vsque octauam
Pentecostes, solitam mentionem sanctæ
25 Crucis ad vespérā siue ad matutinās, in
feria sexta, & de sancta Trinitate Domi-
nicis diebus retinere solemus. Nā quod

f. Aliquando

Infra aduētum
iuxta veterē ri-
tum casulis nō
dalmaticis vtun-
tur.

Vespérā vocat
Officiū vespér-
tinū quod nūc
vesperas dici-
mus. Sic etiam
frequenter cum
sequentib.

quidam illo breuissimo spacio, quod Purificationem sanctę Marię & Quadragesimam aliquando disiungit, mentionem sanctę crucis restituunt, non adeo congruum videtur, cum illo tempore de infantia Christi potius, quàm passione cantetur atque legatur.

De Euangelio, Cum appropinquaret.

CAP. XXIX.

10

Legendum iuxta veterem ritum Romanum Euā. Cum appropinquaret, Dominica prima aduentus.

IN Dominica prima de aduentu Domini, quidam legunt Euangelium, Erunt signa, eò quod sanctus Gregorius in libro homiliarum illud in primis posuerit. Sed parum attendunt quia idem Apostolicus in eodem libro huiusmodi ordinem non attendit: in quo plura Euangeliā penitus nō tetigit; insuper & quę exposuit, multociens posteriora prioribus antepone consuevit. Alij initium Marci Euangelistę legunt, sed quia inusitatum est, pauci assentiuntur. Nos autem ex antiqua traditione, Cū appropinquaret, legimus, non vtique sedi Apostolicę, si aliter iusserit, præiudicantes, sed interim auctoritatē sanctorum Patrum sectantes. Nam & sanctus Hieronymus in libro Comitibus, ita ordinauit

Sic etiam Rupertus de diuinis officijs.

10

15

20

25

dinauit, cuius libri ordinem & sanctus
Gregorius diligentissimè obseruauit, siue
dum lectionibus & Euangelij missales
orationes in sacramentario adaptaret, si-

Librum Comi-
tis D. Hier. dili-
genter imitatus
D. Gregorius,

5 ue dum Antiphonas ex eisdem euange-
lij quàm plurimis diebus in Antiphona-
rio articulet. Ipsum quoque Euangeliũ
Cum appropinquaret, & si de itinere Do-
mini ad passionem agere historialiter vi-
10 deatur, non tamen istius omnino obliui-
scitur. Cùm pueri Hebræorum in laudẽ
eius illud psalmistæ in altum proclamēt;
Benedictus qui venit in nomine Domi-
ni. Quod auctor Antiphonarij de hoc
15 aduentu proculdubio intellexit, cùm in-
de responsorium in historiam Dominicę
natiuitatis composuerit.

De historia, Clama.

CAP. XXXII.

20 QUIDAM historiã Clama à quarta
feria hyemalis ieiunij omni anno incipi-
unt, etiam si adhuc 12. dies vsque ad nati-
uitatem Domini remaneant. Æstimant
enim hanc historiam pro eodem ieiunio
25 esse institutam, sed fallũtur. Si enim Ro-
mana auctoritas illam ad hoc institueret,
ante Dominicam vacantem, id est, Cani-

re tuba, hâc quoque sicut diurnalialia eiusdem ieiunij officia collocaret. Nam hoc in omnibus huiusmodi ieiunijs obseruatur, vt officia eorum semper Dominicam præcedant vacantem, quæ etiam semper prius ipsa obseruatur, iuxta statuta sanctorum patrum, aut prætermittitur. Nec utique aliqua Dominica vacans, propriè dicitur, nisi quæ huiusmodi ieiunij officia indiuisè sequitur, à quibus & ipsæ inofficiantur, si necesse fuerit, vt obseruetur. Præterea si eadem historia pro ieiunio instituta esset, superfluo secundam, tertiam, quintam feriam eodem modo, vt sextam, inofficiatas haberet; cū tamen nihil ad illas prædictum pertineret. Pater ergo hanc historiam non pro ieiunio, sed potius ad hoc esse institutam, vt proxima hebdomada ante natiuitatem Domini, sicut & ante Pascha, tanto plus in officijs habeatur, quanto vicinior Dominicæ solemnitati existat. Nam & Antiphonarius hoc innuere videtur, qui historiam, Canite tuba, proximam Dominicam ante natiuitatem vocat, & hâc, id est, Clama, infra hebdomadam eiusdem Dominicæ canendam subsequenter innuit singulis ferijs

Quæ propriè
veterib. dictæ
Dominicæ vacantes,

rijs singulas matutinales laudes attribu-
ens. Sunt autem ita descriptæ, vt eo anno
ita obseruentur, cūm Natiuitas Domini
in Dominicā, & vigilia in sabbathū occur-
5 rit, quod & Antiphona; Nolite timere, in
quarta feria præcedenti descripta, & An-
tiphona Expectetur, de Cático sabbathi
vigiliæ ascripta demonstrant. Vnde & ip-
sum sabbathum speciali matutinali lau-
10 de insigniri non necesse habuit. Nam om-
ni anno, aut eiusdē vigiliæ officium obti-
nebit, aut alterius feriæ, quam eadem vi-
gilia eo anno occupauerit. Illo non negli-
genter obseruato, vt sabbathū semper de
15 vigilia ferialem psalmum & canticum cū
Antiphona obtineat, & vigilia illius feriæ
quam sibi vëdicauit, ferialem psalmum
& canticum cum antiphona possideat.

20 *De septem diebus ante Natale Domini,*

CAP. XXXIII.

SCIENDVM itaque est, quòd prædi-
cta officia non sunt ieiunij sed dominicæ,
& quinque feriarum ac vigiliæ, vnde &
25 annuatim eadem officia ab octaua die,
quæ natiuitatem Domini præcedit, con-
gruè incipimus, vt totam illam septima-

Ieiunium hyem-
male quo tem-
pore occurrat
in annos singu-
los.

nam statutis officijs celebrē habeamus;
nec tamen aliquem diem præter sancto-
rum institutionē huic celebritati ex no-
stra parte applicemus. Et hoc quoque nō
ociosē notandum, quia huius septimanæ 5
officia, etsi specialiter pro ieiunio, vt pro-
batum est, non sint instituta; nūquam ta-
men illud omnino relinquunt, nisi eo an-
no, dum natiuitas Domini in Dominica
occurrit. Tunc enim vigilia in sabbatho 10
euenit, & hoc ieiunium extra septimanā
in præcedenti sabbatho celebrari com-
pellit. Nam officium vigiliæ & ieiunij si-
mul vna die competenter nequeunt ob-
seruari. In omnibus autem alijs annis, idē 15
ieiuniū aut ex integro aut ex aliqua parte
prædictę includitur, & per legitimas eius
ferias celebratur. vnde & Antiph. de Euā-
gelij huius ieiunij, quamuis cum ipso
multotiens anticipentur, meritò tamen 20
in quarta & sexta feria & sabbatho eiuf-
dem septimanæ describuntur, quia eas-
dem ferias idem ieiunium adeo frequen-
tat, vt vix vno anno illas ex integro dere-
linquat. Hoc quoque prouidēdum, quòd 25
vigilia cū in Dominica euenerit, sex si-
bi responsoria de Dominicali historia cū
domi-

dominicalibus psalmis assumat : tria verò vltima & matutinales laudes cum ferialibus psalmis sabbatho concedat . Ad Missam omnia de vigilia, sed festiuè cū
 5 Alleluya veni.

De Natali Domini,

CAP. XXXIII.

IN natale Domini finito nono respō-
 10 sorio, Euangelium Liber generationis legitur. Deinde Te Deum laudamus, cum pulsatione signorum dicitur; sicque finitis nocturnalibus vigilijs Missa, Dominus dixit, ante matutinales laudes, cum: Be-
 15 nedicamus domino, non cum : Ite missa est, completur : ne populo quasi licētiam abeundi infra matutinales laudes dedisse videamur, quas statim post Missam iterū
 concrepantibus signis incipere solemus.

Cur in Missa prima non, Ite Missa est, sed, benedicamus domino, decantetur.

20

De secunda vespere sancti Stephani.

CAP. XXXV.

OMNES authentici antiphonarij secundam vesperam sancto Stephano con-
 25 cedunt ex integro. vnde & reliquis festiuitatibus per annum hoc exemplo secundam vesperam ex toto cōcedimus, etiāsi

F 5 maior

maior festiuitas subsequitur. Non enim congruum est, vt psalmos vespertinales tantummodo præcedenti festo, reliqua verò subsequenti tribuamus. Nam sancti Patres nullum nobis inde exemplum reliquerūt, qui potissimum nos concordia officiorum singulari diligētia seruare docuerunt. Summa tamen festiuitas si quando minorem subsequitur, secundam vespēram prioris festi ex toto sibi non incongruē vendicabit, vt octaua Domini secundam vespēram sancti Syluestri. Vespēram quidē de quolibet festo vniformiter perficimus, deinde alterius festi, si necesse fuerit, post Benedicamus Domino, memoriam facimus, vt de sancto Stephano, & de sancto Iohanne obseruamus.

De Innocentibus,

CAP. XXXVI.

20

IN natiuitate Innocentium Gloria in excelsis & Alleluya secundum ordinem reticemus. Item, Te Deum laudamus, & Ite missa est, quæ cum Gloria in excelsis Romano more solent admitti vel prætermitti. Hæc, inquam, omnia omittuntur, nisi Dominica fuerit; Gloria patri verò nun-

Regula cōmunis de secundis vespēris singulorum festiuitatum.

nunquam dimittimus , nisi de passione Domini. Meritò autem passio sanctorum Innocentium minùs festiuè quàm aliorum sanctorù celebratur, quia licet martyrio coronati, nondum tamè ad gloriam sed ad infernalem pœnam discesserunt. Nà ante descensum Christi ad inferos, nullus sanctorù ad illam glorià peruenit , ad quam ipse antiquos sanctos perduxit , & deinceps suos sequaces perducere non desinit. Sed quia ipsi in resurrectione Dominica , cum reliquis sanctis liberari & conglorificari meruerunt, conuenientissimè & ipsi iuxta ordinem, solitam glorià in officijs cū reliquis sanctis obtinebunt, si natalis eorum vsque ad diem resurrectionis , id est , dominicam peruenerit. Octauam quoque eorum eodem modo ut aliorum sanctorum celebramus, quia iam transacta die resurrectionis non dubitamus eos gloriari cum alijs sanctis.

Sanè locus hic intelligendus de pœna quam vocant scholastici Carentiæ visionis Dei , neque enim alia pœna affectu creduntur pro Christo martyriū passi.

De Officio, Dum medium silentium.

CAP. XXXVII.

SI Natiuitas Domini vel aliqua subsequens solemnitatum in Dominica euenerit , officiū Dum medium silentium

tium post natalem Innocentium ad priuatos dies cōgruè seruetur, sicut & in alijs dominicis agimus, si aliquando celebrius in ijs festum habuerimus. Idem etiam officium Romano more recipitur, si quando ab octaua Domini vsque ad Epiphaniam, dominica euenerit. Omnis enim Dominica à natiuitate Domini, vsque ad Epiphaniam ex antiqua traditione illud obtinebit; quæ tamen celebriori festo occupata non fuerit. nam cum hoc officiū de Natiuitate Domini agat, conuenientissimè illis Dominicis adaptatur, quæ & reliqua officia de eadem solemnitate solent obtinere. Non enim illi sunt audiendi, qui hoc officium, eo quòd de Natiuitate agat, nūquam post octauam Domini dicendum existimant; cum tamen ipsi vigiliam Epiphaniæ de Natiuitate Domini ex integro inofficiare soleāt & debeant. 20

Ipsi quoque si Dominica in octaua Sancti Stephani vel aliorum euenerit, Dominicam de octaua inofficiant; dum tamen ecclesiastica solēnitas non pro octaua, sed pro Dominica agatur. Hoc autem sancti 25

Patres in dispositione officiorū summo pere procurauerunt, vt officium semper instan-

De Dominica celebrandū Officium, etiam si in illa Octaua S. Stephani aut aliorum eueniat.

instanti celebritati concordaret, ne clerus aliud quàm populus, in ecclesiasticis celebritatibus obseruaret. Præterea omnes Dominicę solemnitates sibi inuicem
 5 affines, hoc habent priuilegium, vt obseruatio eorum ad inuicem continetur: vt, Resurrectionis vsque ad Ascensionē, & Ascensionis vsque Pentecosten commemoramus, & omnes dominicas ijs so-
 10 lemnitatibus interpositis, de ijsdem officiamus. Sic ergo & natiuitatis Dominicę vsque ad Epiphaniam memoriam agimus, nisi in quantum festis sanctorum vel octauis eorū satisfacere cogimur. Eo-
 15 dem quoque modo infra hunc terminū occurrentes Dominicę officium de Natiuitate possidebunt.

De eodem officio in alia Dominica recipiendo.

20 CAP. XXXVII.

QVAMVIS autem duę Dominicę multotiens eueniant eo tempore, nunquam tamen ambas dominicali officio occupari festa sanctorum permittent, nisi
 25 eo tantum anno, dum vigilia Epiphanię in Dominica euenerit. Vnde & sanctus Gregorius satis cōpetenter vnū dominicale

cale officiū eo tēpore ordinauit, cō quodd
& ibi vna tantum Dominica omni penē
anno occurrat, quē huiusmodi officio in-
digeat. Nec hoc vtique sanctus Grego-
rius, vel post Epiphaniā, vel post Pētecostē
seruare curauit, vt tota officia semper ha-
beremus, quot dominicę possent eueni-
re. Nam optimē præuidit huiusmodi in-
æqualitatem repetitione officiorum faci-
lè, emēdari posse. Vnde & nos, cūm vigi-
lia Epiphanię in Dominica occurrat, prior-
is Dominicę officium pleniter repeti-
mus. Sic & in Dominicis post Epiphaniā
& post Pentecosten, quotiens necesse fue-
rit, iuxta Romanam consuetudinem fa-
cere debemus. Sicut enim historias Do-
minicarum, in quantum tempori sufficit,
repetimus, nihilominus & officia eorum
repetere possumus. Nam & Dominicale
officium alię dominicę, quę eiusdem ob-
seruantię est, non incompetentiūs adhi-
bebitur, quā singulis priuatis diebus,
qui dominicarum officia dum recipiunt,
ex festiuis ferialia efficiunt, hoc tamen
non tam ex ecclesiastici conuentus neces-
sitate, quā ex propria deuotione vsque-
quaque vsitamus. Non ergo minūs con-
gruum

Ex instituto D.
Gregorij repe-
tenda officia, si
plures occurrāt
Dominicę quā
officia. Infra
c. 41.

gruum videatur, si idem officium in alia Dominica vt ecclesiastico conuentui satisfiat, repetatur.

5

De octaua Domini,

CAP. XXXIX.

Iuxta Romanam auctoritatem, nō officium; Puer natus est, sed Vultū tuū, vt in graduali libro habetur cū Alleluya,

Vide Guil. Duranti. Rationale diuinorum,

- 10 Post partum virgo, cantamus orationem Gregorianam: Deus qui salutis æternæ, nō illam, Deus qui nos Natiuit. dicimus. Et notandum huius octauæ officium eui dentissimè de sancta Maria agere, Vnde
- 15 & Romani ea die ad Sanctam Mariam stationem faciunt, nec immeritò: nuper enim cū natiuitatem Domini celebra- remus, nullum tam speciale officium ma tri eius attribuere potuimus. Vnde non
- 20 incongruè illam specialiùs in octaua Domini veneramur, ne solemnitate Filij sui expers esse videatur, quàm tum in eadem solemnitate post Dominum maximè ho norandam esse non dubitamus. Matuti-
- 25 nales quoque laudes huius octauæ de san cta Maria agunt expressissimè. Vnde & illa responsoria de Natiuitate Domini, quæ

quæ de sancta Maria cōmemorant, huic
 diei congruè attitulantur, ne à Grego-
 riano eiusdem diei officio discrepemus
 in aliquo. apertè autem omnia in hunc
 modum ordinari possunt. Ad vesperam 5
 Antiphon. Tecum principium, cum reli-
 quis. Responsorium, Congratulamini.
 Hymnus, A solis. Antiphona Magnum
 hereditatis. Inuitatorium, Christus natus
 est. Antiphona Dominus dixit. Anti- 10
 phona, In sole. Antiphona; Eleuamini.
 Responsorium Descendit. Responsorium,
 O magnum. Responsorium Sancta &
 immaculata. Antiphona, Speciosus. An-
 tiphon. Rex omnis. Antiph. Suscepimus. 15
 Responsorium Beata & veneranda. Re-
 sponseorium Congratulamini. Responso-
 rium Cōtinet in gremio. Antiph. Homo
 natus. Antiph. Exultabūt. Antiph. Notū
 fecit. Responsorium Cōsummatum. Re- 20
 sponseorium Nesciēs mater. Responso-
 rium Verbum caro. Matutinales laudes, O ad-
 mirabile, per ordinem. Eædem Antipho-
 næ in secunda vespera super psalmos de
 Natiuitate Domini leguntur. In Euange 25
 lio Antiphona, Qui de terra est. In Domi-
 nica autem post Natiuitatē Domini ita
 ordi-

Ita vocat Anti-
 phonā ad Ma-
 gnificat & hic
 & infra.

ordinabitur: Inuitatorium, Christus natus est, Psalmi Dominicales, cum tribus Antiphonis de Natiuitate Domini. Responsor. Descēdit: Responf. Quem vidistis. Respon. O magnum. In 2. noctur. Responsor. Continet in gremio. Responsor. Confirmatum est. Responf. Hic qui aduenit. In tertio nocturno. Respōsorium. Ecce Agnus dei. Responf. Benedictus. Resp. O regem. Matutinales Laudes, Quem vidistis. In Euangelio, Dum mediū. Notandum autem in octaua Domini nocturnalem tantū de sancta Maria multum agere. Quia & diurnale officium in honorem eius videtur institutum. In Dominicali autem nocte non tam de sancta Maria, quā de Natiuitate Domini agimus, quia & indiurnali officio specialiter de Natiuitate Domini commemoramus: est autem traditio sanctorum Patrum, vt in huiusmodi festiuitatibus officio Missæ per reliqua concordemus officia.

Officio Missæ
reliqua corres-
pondere debēt
officia.

De Epiphania.

CAP. XL.

25 SI vigilia Epiphaniæ in Dominicam euenerit, in nocte, vt prædictum est, canimus. In die quoque officium, Dum medium,
G dium,

dium, vt in priori Dominica pleniter ob-
 feruamus. Si autē in alia die occurrit, idē
 quidem officium sed cum Lectione, Sci-
 mus, & Euangelio Defuncto Herode,
 vnde & Cōmunio, Tolle puerū, sumpta
 est, cantamus: quia hoc officiū ante vsum
 huius vigiliæ ibi cantabatur, vtpote Do-
 minica eiusdem hebdomadæ, sicut &
 Vocem iocūditatis, canitur in vigilia A-
 scēſionis, & assumitur Cōmunio de eius- 10
 dem diei Euangelio. In Epiphania ad no-
 cturnum, iuxta Romanum ordinem, vt
 à dolosa inuitatione Herodis discrepe-
 mus, ab Antiph. Afferte, ea nocte incipi-
 tur. Antiphona Fluminis, cum psalmo in 15
 tertiam nocturnam differtur; quia maior
 laudatio quàm Alleluya sonat, sub gratia
 est, cuius typum tertia nocturna gerit,
 quam ante legem vel sub lege, quod præ-
 cedentes nocturnæ significant. vnde & 20
 omnes historiæ quæ sibi Alleluya vendi-
 cant, plus Alleluya in tertia nocturna fre-
 quantant. Si Epiphania In Dominicam
 euenerit, nihil in ea die de officio Domi-
 nicæ tangimus. Quod tamen infra Octa- 25
 uam eius ideo obseruare solemus, vt le-
 ctiones & Euangelia ferialia, quæ de ba-
 ptismo

Cur nocte Epi-
 phaniæ Inuita-
 torum non di-
 earur. Vide eadē
 de re Guil. Du-
 rantum.

ptismo Domini sonant, eo tempore recitentur; cū & festum de Baptismo Domini agitur.

5 *De dominicis post Epiphaniam,*

CAP. XLI.

Si autem per interiacentes dies ab Epiphania vsque in octauam eius Dominica euenerit, necessariò eo die ecclesiastico conuentui, cum dominicali officio
10 satisfacimus, quem non pro Epiphania, sed pro Dominica conuenisse scimus. Dominicales quoque psalmi cum cantu de Epiphania sunt recitandi. Sic enim omnem dominicam, Dominicis solemnitatibus interpositam, nec tamen celebriori officio occupatam, de eisdem inofficiare solemus. Priuatos quoque dies solemnitatibus interuenientes, ita obseruamus, vt
20 Inuitatorium & vnā Antiphonā super ferialem Nocturnam; item vers. Responsorium, & Matutinales laudes, & cetera, de Epiphania dicamus. Iuxta Romanum enim ordinem, ferialem nocturnā
25 nunquam dimittimus, cū tria tantum responsoria dicimus, nisi in hebdomada Paschæ & Pentecostes. Primæ ergo do-

Primæ Domi-
nicæ Officium
semper celebrā-
dum infra octa-
uas Epiphaniæ,
etiamsi repeten-
dum postea fo-
ret. Sup. c. 38.

minicæ officium infra hanc octauam om-
ni anno rite obseruatur, etiamsi propter
pluralitatem hebdomadarum vsque ad
septuagesimam repetendum videatur. si-
cut & alia duo officia, Omnis terra: Ado-
rate, cum multotiens sex occurrant heb-
domadæ, ijs officijs inofficiandæ. Cum
autem vna tantum Dominica inter Epi-
phaniam & septuagesimam accidit, duo
officia, nullo Ecclesiastico conuentu fieri
hoc exigente, in vnā hebdomadā con-
iungere debet, quicumque nullum eo
anno ex statutis officijs prætermittere vo-
luerit. Non ergo minùs competenter idē
officium aliquando in alia Dominica re-
petimus, cum nullum celebrius officium
habuerimus, vnde ecclesiastico conuen-
tui ritè satisfacere valeamus. Ipsi quoque
priuati dies, Romano more, officiū prio-
ris Dominicæ recipiunt; si non aliunde
competenter inofficiari possunt. Tamen
& aquę benedictę asperisionem, iuxta de-
cretum sancti Alexandri Papæ, & Credo
in vnum, non dimittimus.

Aquę benedi-
ctę aspersio.

De duobus festis in vnum diem

concurrentibus,

CAP. XLII.

CUM duæ festiuitates nouem lectio-
 5 num in vnum diem cōcurrunt, quarum
 vtraque plenum post se exigit officium,
 celebriorem ex integro obseruamus, al-
 terius verò postea tantum memoriā agi-
 mus. Si autem vtraque pleniter obser-
 10 uanda videtur, non in ipsa die ambabus
 singula officia persoluantur, iuxta quod
 & sanctus Gregorius in Sacramētario, &
 in Graduali libro aliquotiēs vni diei bina
 ascripsit officia, vt vna earum in sequen-
 15 tem diem differatur. Sicut sanctus Gre-
 gorius Papa festum sancti Pauli, post fe-
 stum sancti Petri voluit obseruare. Nam
 illam vsurpationem, quæ ex duobus offi-
 cijs in vna die obseruandis vnum incom-
 20 positè compingit, sanctorum patrum au-
 thoritas non admittit, quæ semper in offi-
 cijs concordiam custodire præmonuit, vi-
 delicet vt vnam nocturnam de vno festo
 reliquas de alio obseruemus. Eo enim pa-
 25 cto si vtrique festo satisfacere niteremur,
 neutrum debita officiorum reuerētia ce-
 lebrasse conuinceremur. Vt autem duo-

*Festum cōme-
 morationis Pau-
 li a D. Greg. in-
 stitutum.*

G 5 rum

rum officiorum festa in vno die compleantur, separatim, non commixtim: vel vnum eorum in alium diem differatur, non tam generali totius ecclesiæ obseruationi, quàm priuatæ religiosorum vacationi adiacere videtur, qui nullum de statutis officijs prætermittere volunt.

De Martyribus Romanis Pontificibus,

CAP. XLIII.

10

GREGORIUS huius nominis Papa septimus, Apostolicæ sedi præsidens, constituit, vt omnium Romanorum Pontificum & martyrum festiuitates, solemniter vbique cum pleno officio celebrentur. 15
Nam cum quælibet ecclesia sui patroni, etiam si confessor fuerit, festum solemniter obseruet, quâto magis eos, qui totius Ecclesiæ, non tam patroni quàm patres extiterunt, & vsque martyrium verbis & 20
exemplis instituere non destiterunt. Nota autem sanctum Gregorium Papam primum in graduali libro de ijs martyribus, sicut & de confessoribus, Pontificalia instituisse officia, vt de Marcello, Ant. Sta- 25
tuit. & de Felice, An. Sacerdotes. & hoc vtique satis congruè, propter excellentiâ digni-

Officia Martyrum Pontificalia Greg. in Graduali libro instituit.

dignitatis Apostolicæ. Hoc etiam attendendo maiores nostri de eisdem sanctis confessorum officia, vel cursum diei & noctis leguntur obseruasse, quæ & Pontificij dignitatem eodem modo insinuant, nec tamen in aliquo eorū martyrio præiudicant. Idem & de sancto Appollinare obseruandū esse gradualis liber demonstrat. Et de ijs quidem sanctis Hymnus, Inuitatorium, versus, Gloria & honore, posuisti Domine, Magna est gloria eius, cantantur vt de martyribus: reliqua verò per ordinem vt de confessoribus. Quidam autem moderni minùs cōcordiam officiorum attendentes, de illis omnem cantum vt de martyribus obseruant, præter ad Missam: asserentes cōgruum esse, vt nocte de Martyrio eorum, ad Missam autem de sacerdotali eorum dignitate agatur. Sed conuenientior videtur superiorum obseruatio. Nam Missa in quolibet festo reliqua solet informare officia.

G 4 De

Iuxta Romanam auctoritatem nullo-
 rum sanctorum octauas obseruare de-
 bemus, nisi vnde certam aliquam tradi-
 tionem à sanctis Patribus habemus. Eo-
 rum quoque, quorū octauas celebramus,
 nullam quotidianam mentionem per in-
 teriacentes dies agimus, quia nullam au-
 thoritatem inde habemus: exceptis de ¹⁰
 sancta Maria & de sancto Petro, quorum
 memoriam & alio tempore nō cessamus
 frequentare. In festo cuiuslibet sancti
 trium responsoriū nocturnas non dimit-
 timus, sancto tamen, Inuitatorium, Re- ¹⁵
 sponsum, & matutinales laudes, & al-
 lia vsque ad finem Missæ concedimus.
 Reliqua de ferialibus. Nam iuxta Roma-
 nam consuetudinem nullius sancti trium
 responsoriorum mentionem facimus post ²⁰
 Missam, siue illa canatur ad tertiam, siue
 ad sextam. Immo cum ipsa Missa sancti
 finimus. In festo autem nouem lectionū,
 omnia vsque ad secundam vesperam de
 festo agimus. ²⁵

De

De festis trium
 Responsoriorum
 ac nouem Le-
 ctionum.

De priori vesp̄era Dominicali,

CAP. XLV.

P O S T octāuam Epiphaniæ siue priua
ta dies sit, siue Dominica, leguntur Epi-
5 stolæ Pauli vsque ad septuagesimā. Prior
vespera cuiuslibet Dominicæ crastinam
exigit orationem, quia capitulum ante
Magnificat, sequenti ascribitur Domi-
nicæ, sicut in Dominica de Aduentu Do-
10 mini, & Quadragesimæ, siue passionis Do-
minicæ comprobatur, quod & in alijs so-
lemnitatibus penè vsquequaque frequē-
tatur. Hoc vtique & Responsor. & Anti-
phonæ indicant, quæ de crastina historia
15 ad priorem vesperam solent anticipari.
Aliquando tamen vltima Antiphona de
Euāgelio prioris Dominicæ, ad vesperam
prædictā reservatur, vt in Dominicis post
Epiphaniam & Pascha; quæ tamen adeo
20 concordant, vt Antiphona, præcedentis
dominicæ orationi subsequenter optimè
conueniat.

Epistolæ Pauli
post oct. Epiph.
legendæ quori-
diè.

*De Aqua asperſionis, Gloria in excelsis,
Ite miſſa eſt, & Credo.*

CAP. XLVI.

Aquę aſperſio-
nis benediſtio
ab Alexandro pri-
mo inſtituta.

ALEXANDER Papa quintus à bea-
to Petro conſtituit, vt ſal & aqua benedi-
ceretur ad conſpergendum populum, &
habitacula eorum, quod & nos in omni
Dominica iuxta Canones ſequimur. Sym-
machus Papa in ordine 50. conſtituit, vt
in Dominicis diebus & natalitijs marty- 10
rum, hymnus, Gloria in excelsis, dicatur.
quod & nos obſeruamus in omni Domi-
nica, & in feſtis nouem lectionū, excepto
infra aduentum Domini, & à ſeptuageſi-
ma uſque in Paſcha. in ijs tamen diebus 15
natalicia Apoſtolorū & feſta ſanctę Ma-
rię iuxta Romanam conſuetudinē, Glo-
ria in excelsis, recipiunt. Semper autem
cum Gloria in excelsis, Te Deum, & Ite
miſſa eſt, recitamus : niſi de Natiuitate 20
Domini in nocte, & in Cœna Domini &
in vigilia Paſchę & Pentecoſtes. Congruē
autem & in feſtiuiſ diebus, Ite miſſa eſt,
dicitur, quia tunc generalis conuentus ce-
lebrari ſolet, qui per huiusmodi denun- 25
tiationem licentiam diſcedendi accipere
ſolet. Ad quotidiana autem Miſſarum ſo-
lem-

Cum Gloria in
excelsis, canta-
tur ſemper, Te
Deum, ac Ite
miſſa eſt, præ-
terquam ter in
anno.

lemnia, non generaliter ab omnibus, sed à religiosis conuenitur, qui plus spiritua- libus negotijs quàm secularibus inuigi- lant; qui & reliqua dum licet officia quo- tidie frequentant. Ergo conuenienter il- lis post Missam vt non statim discedant, sed vt Dominum benedicant, denuncia- tur. Huic assertioni & ecclesiastica cōsue- tudo videtur astipulari, quia cum, *Ite mis- sa est*, dicimus, ad populū vertimur, quē discedere iubemus. Cū autem, *Benedi- camus Domino*, dicimus, non ad populū sed ad altare, id est, ad dominū vertimur, nosque ipsos non addiscedēdum, sed ad benedicendū Domino adhortamur. Sciē- dum tamen, quod, *Ite missa est*, infra ad- uentum Domini & septuagesimam, non recitetur. non quasi eo tempore nullus fiat conuentus, qui sit dimittendus, sed potius pro tristitia temporis insinuanda. Sic & Gloria in excelsis dimittitur. Cre- do in vnū iuxta Canonem in omni Do- minica, & in omnibus Dominicis solem- nitatibus: item in festis Sanctæ Mariæ & Apostolorum, & sanctę Crucis, & dedica- tionis, debet cātari, nec immeritò: nam & de ijs singulis in eodem symbolo ali- qua

Ad populū ver-
timur, cum *Ite*
missa est dici-
mus, aliās ad al-
tare.

qua reperitur commemoratio. Hoc quoque notandum, quod cū Gloria in excelsis semper Dalmaticæ & subdiaconalia resumuntur.

5

De septuagesima,

CAP. XLVII.

IN septuagesima Heptateuchū incipiunt. Vnde & Alexander Papa secūsus constituit, vt responsoria de eadem historia in eadem Dominica incipiant, & in sequenti Dominica repetantur. Illam autem in sabbatho ad vesperam iussit dimitti ante septuagesimā. Ab hinc vsque in cenam Domini, Te deum, Gloria in excelsis, Ite missa est, Item Dalmaticæ, & subdiaconalia antiquo more dimittuntur. In bissextili anno Natiuitatem sancti Matthiæ Apostoli colimus in illa die, quæ vigiliam eius proximè sequitur, non in alia, quæ propter bissextum eo anno in eodem Kalendario iteratur.

Annus bissextilis.

De festis infra LXX. vel L. occurrentibus,

CAP. XLVIII.

25

SI Purificatio sanctæ Mariæ infra septuagesimam euenerit, nihil in ea iuxta Ro-

Romanam consuetudinem præter Alle-
luya de solita glorificatione mutamus.

Sergius papa à beato Petro 86. constituit,
vt in diebus Annuntiationis Domini, &

*Festa virginis
deipara iam
olim celebrata.*

5 Dormitionis & Natiuitatis sanctę Marię
& sancti Symeonis, quod Gręci *ἐπαύτη* vo-
cant, Latania exeat à sancto Adriano, &
ad sanctam Mariam populus occurrat.

Ἐπαύτη autem nūcupatur obuiatio, quia

*Vide Bedę Re-
tract. in Act.
Apost. c. 16.*

10 venerabiles personę Symeon & Anna eo
die obuiauerunt Domino, dū præsentare
tur in templo. Item cathedram sancti Pe-
tri etiam infra septuagesimam, & Annū-
tiationem sanctę Marię infra quadrage-

15 simam solemnissimè cum Dalmaticis &
Gloria in excelsis celebramus. Sciendum
Romano more autem, quòd Laodicense
Concilium capitulo 51. constituit, vt na-
talitia martyrum in quadagesima non ce-
lebrètur, sed eorum commemoratiō fiat

20 in diebus sabbathorum, vel dominicorum,
Quòd hīc soli martyres nominantur, hoc
ideo, quia nondum apud antiquos memo-
ria Cōfessorum adeo celebris fuit. Sancti

25 quoque Patres in Toletano Concil. de
Annuntiatione sanctę Marię constitue-
runt, vt de quadagesima in 15. Kalendas

Ianua-

Ianuarij transferretur, vbi annuatim so-
 lemniter & conuenienter ante Natale
 Domini posset celebrari: vtputa cum
 omnia illius temporis officia de eadē re-
 sonent annuntiatione, vt in Ambrosiana
 obseruatur ecclesia. Sed nos magis sanctę
 Romanę ecclesię morem gerentes infra
 quadragesimam, illam celebramus, sicut
 & aliorum quorundam sanctorum. Syno-
 daliter autem legitur statutum, vt eadem ¹⁰
 annuntiatio, si in triduo ante Pascha oc-
 currat, in sabbatho ante palmas anticipe-
 tur, qui dies & proprio officio caret, &
 per totum annū venerationi Sanctę Ma-
 rię solet obsecundare: quę anticipatio & ¹⁵
 omni necessaria videretur anno, dum ea-
 dem festiuitas idem sabbathū subsequi-
 tur, eò quòd duę subsequentes septima-
 nę proprijs officijs intantum sunt occu-
 pataę, vt tantę solemnitati dignè nequeāt ²⁰
 desertuire. Sed nōs nihil in hac editione
 temerè canonizatum deprehendimus.
 Cū autem festiuitates nouem lectionū
 in quadragesima agimus, omnia de festo,
 die ac nocte, & Missam de ipso ad tertiā ²⁵
 festiuè dicimus. De quadragesima verò
 post Benedicamus, Antiphonam feriale
 cum

Dies sabbati ve-
 nerationi Dñę
 virginis deputa-
 tus.

cum precibus & oratione, & hoc ad matutinum & vespertum tantum, Missam quoque de quadragesima ad nonam cum genuflexione.

5

De capite Ieiunij.

CAP. XLIX.

IN capite Ieiunij, Missam dicimus ad nonam, & omnia facimus ut in quadragesima. Cum enim illi quatuor dies pro complemento quadragesimalis ieiunij præcipiatur, necessariò quadragesimalem observantiam obtinebunt, videlicet ut tandem post vespertam ieiunium solvatur. sicut in Canonibus præcipitur. quod tamen alio tempore statim post nonam solvatur, cum & Missa ad sextam celebratur. In hoc enim quadragesimale ieiunium ab alijs differt diebus, quòd in alijs post nonam, in hoc autem post vespertam reficere debemus. Nec iuxta Canones quadragesimaliter ieiunare censetur, si ante vespertam reficimur. Ergo & in ijs quatuor diebus, similiter ieiunare debemus, si cum ijs quadragesimale ieiunium adimplere volumus. Vnde & Missa in ijs diebus, non ad sextam sed ad nonam merito

Etiam quatuor illis diebus non solvendum ieiunium ante Vesperas, æquè atque per reliquas Quadragesimæ.

ritò celebratur. Est enim ecclesiastica con-
suetudo vt ad nonam reficiamur, cùm
ad sextam Missam celebramus: ad vespere-
ram autem, cùm ad nonam sacrificamus.
vt ergo & in ijs diebus vsque ad vespérâ 5
ieiunemus, Canonicum est, vt & Missam
ad nonam differamus. Sciendum autem
nò solùm modernos, vt quidam putant,
sed & antiquos à capite Ieiunij incepisse;
cùm & sanctus Gregorius ibi quadrage- 10
simalia officia videatur initiasse. Sic enim
in Gregorianis sacramentarijs siue gra-
dualibus libris euidentissimè declaratur.
Subsequens tamen Dominica propriè
initium quadagesimæ dicitur; vnde & 15
42. dies vsque in Pascha computantur,
quibus cùm sex dominicas subtrahimus,
non nisi triginta sex in abstinentia obser-
uamus. Ergo à capite Ieiunij necessariò
incipimus, si cum Domino ieiuniũ qua- 20
draginta dierum cõplere volumus. Exin-
de etiam orationem super populum iux-
ta Gregorij institutionē exordimur, quã
nunquam dicimus, nisi cùm & quadrage-
simaliter ieiunare debemus. 25

Initium quadra-
gesimæ.

De

De quadragesima.

CAP. L.

- IN quadragesima dicitur præfatio, qui corporali ieiunio iuxta statutum Pelagij
 5 Papæ non minus in Dominicis quam in earum ferijs, A dominica tamen palmarum, eo quod ibi passionem legere incepimus præfatione de Cruce dicimus usque in cenâ Domini videlicet per illos dies
 10 quinque partitam Domini passionem intimâtes, Ipsamque hebdomadam quam sancti patres maiorem vocât eadem præfatione adornantes, nam & conuenientissimè eo tempore dicitur, cum de passione Domini tam specialiter agitur. In
 15 prima hebdomada quadragesimæ celebrandum est ieiunium vernale, sicut & sancti patres Leo magnus, Gelasius, Gregorius Papa primus, & secundus & septimus constituisse leguntur. Tractum Domine non secundum, quem in quadragesima frequentamus, non tam ex Romano ordine, quàm ex nostra consuetudine
 20 usurpamus. Melciades Papa à beato Petro 33. vt nullus in Dominica nec in quinta feria ieiunaret, Vnde sanctus Gregorius in Dispositione officiorum quintam
 25
- H
feriam

Præfatio quadragesimalis etiam in Dominica recitanda.

De ieiunium quintæ feræ in quadragesima à quo institutū.

feriam infra quadragesimam vacantem
 diuisit, vt quia festiua erat, sic Dominica
 etiam officio Dominicali honoraretur.
 Sed quia eadem feria ieiunijs postmodũ
 applicata est, vt reliquę, Iunior Gregorius
 statuit esse solemne officijs vndecunque
 collectis, & maximè ex æstiuilibus Do-
 minicis, vnde & Antiphonę ex Domini-
 calibus Euangelijs quintis ferijs adhuc
 ascriptę reperiuntur, vt ex Euangelio. 10
 Homo quidam erat diues, & Ibat Iesus,
 & in hebdomada quoque Pentecostes,
 quinta feria officio Dominicę inofficia-
 tur. Sabbathatha ante quadragesimã & ante
 palmas ipsarum Dominicarum officiare 15
 cipiunt, nec immeritò, cum quilibet dies
 priuati de suis Dominicis soleant inoffi-
 ciari. Ad omnes horas quadragesimales
 genua flectimus. Item ad Missam, etiam-
 si salutatio præcedat orationem, nisi alia 20
 oratio sine salutatione præcesserit; tunc
 enim ad priorem tantũ genua flectimus,
 excepto in quarta feria post Palmas, vbi
 ad vtrasque iuxta Romanum ordinem
 genua flectimus.

De oratione super Populum.

CAP. LI.

ORATIONEM super populū in quadregesima ideo frequentamus, quia cum
5 maiorem cōflictum in ieiunijs & orationibus contra spirituales nequitias sumimus, necessario nos instantius deo commendare debemus. Nam oratio post cōmunionem pro solis communicantibus
10 solet orare. Populus autem etsi quotidie in quadregesima conueniat, non tamen quotidie, vt deberet, communicat. Ne ergo populus ita oratione, vt communione careret adiecta est oratio super populum.
15 In qua non de communicatione, sed pro populi protectione specialiter oratur. In Dominicis tamē diebus nō dicitur, quia genuflexio vitatur, quæ huic orationi à populo antiquitus persoluebatur, vel potius ideo, quia omnes iuxta attestationē,
20 sancti Ambrosij in Dominicis diebus cōmunicare deberent quibus & oratio post cōmunionem pro benedictione sufficere posset. Sciendum est autem iuxta antiquos patres quod soli communicantes
25 diuinis mysterijs interesse consueuerunt, vnde & ante oblationem iuxta Canones

In locum communionis hæc oratio super populum subrogata est.

iubebantur exire Catechumini & pœn-
 tentes ; videlicet qui nondum se paraue-
 runt ad communicandum . Hoc quoque
 ipsa sacramentorum innuit confectio . In
 qua sacerdos non pro sola sua oblatione ;
 & communicatione , sed & aliorum ro-
 gat , & maximè in oratione post commu-
 nionem , pro solis communicatibus ora-
 re videtur . Nec propriè communio dici
 potest , nisi plures de eodem sacrificio par- 10
 ticipent . Apud Græcos etiam , ut legitur ,
 excommunicandus est , qui usque ad ter-
 tiam Dominicam non communicauerit ;
 Beatissimi quoque patres nostri , Ambro-
 sius & Augustinus ad quotidianam nos 15
 hortantur communionem . Sed quia hoc
 modo nec ab omnibus presbyteris , nec dū
 à laicis obseruatur ; cōgruè adiecta est ora-
 tio super populum , ut vel eo tempore vl-
 tima benedictione populus non careret , 20
 dum tamen communicare non soleret .
 Hinc quoque & illa cōsuetudo apud mo-
 dernos quæ non fuit apud antiquos , ino-
 leuisse videtur , ut & in alijs temporibus .
 Etiam presbyteri post finem Missæ bene- 25
 dicant , ne populum ita benedictione ut
 cōmunionem priuatū discedere permittāt .

De

Vide Vvalafri-
 dum de rebus
 eccles. c. xx.

De diebus Dominicae Passionis.

CAP. LII.

A dominica de passione domini nostri non dicitur vsque in Pascha, Gloria patri
5 ad Responsorium vel Introitus, vel ad psalmum Venite, ad quem etiam repetitio Inuitatorij solet mutari, id est, vt ad primum uersum à medio, ad secundum autem à principio repetatur, & sic usque in
10 finem alternatur. In psalmis ad Tertiam nocturnam legitur omilia de Euangelio, Cum appropinquasset. Iuxta ordinem non dimittitur salutatio ad passionem nisi in Parasceue. [vbi & sacerdotale officium
15 recitetur] sed Gloria tibi Domine non subiungimus. Sciendum autem si quando infra passionem Domini de aliquo sancto agimus, Gloria patri non omittimus. In feria secunda & tertia post palmas duę
20 lectiones leguntur continuatim ad Missam, vt in Natiuitate Domini. Item post mediam Quadragesimam in quarta feria, & post palmas duę lectiones leguntur, & singula accipiunt genuflexiones, nec im-
25 meritò: Nam & Apostolus in eadem die in Antiphona ad Introitum, Omnia cælestia & terrestria & infernalìa ad genufle

Superflua hæc verba videtur. M. C. etiam lineis duabus hæc verba concluderat.

xionē pro Passione Domini hortatur, quę
 in hac die consilio Iudæorū facta legitur;
 quod enim in hac die Iudæi cōsiliati sūt,
 hoc in Parasceue peractū est. Sicut ergo
 parasceue plus quā aliā feriā sextę in ge- 5
 nuflexionibus celebris habetur: sic & in
 hac quarta feria plus quā in alijs, genu-
 flectere debemus. Cū enim omnes quar-
 tas ferias pro passione Domini seruemus,
 quis negat illam nobis maximē obseruā- 10
 dam, quę nobis eādē specialius passio-
 nem annuatim repręsentat? Iuxta Roma-
 num quoque ordinem easdem orationes
 cum genuflexionibus in quarta feria di-
 cere debemus, quas & in parasceue ante 15
 salutationem Crucis sancta ecclesia solet
 obseruare. Pręterea hęc hebdomada iux-
 ta Romanum ordinem maior appella-
 tur, eo quod ex sanctissimo dominicę pas-
 sionis sacramento insignior cęteris habea 20
 tur. Iure ergo eandem & lectionibus &
 genuflexionibus siue in alijs obseruatio-
 nibus celebriorem quā alias habemus.
 Iuxta Romanum ordinem in cœna Do-
 mini Parasceue & sabbatho sancto, ad 25
 matutinales laudes post Benedictus sub
 silentio dicendum est. Kyrieleyson, pre-
 ces &

Hebdomada
 Maior ynde di-
 catur.

ces & orationes. In cœna Domini, Gloria Patri, & Gloria in excelsis reticetur, nisi vbi Chrisma consecratur, diaconi tamen Dalmaticis & subdiaconi subdiaconalibus vtuntur. In qua die sub anathemate interdicitur, ne quis soluat quadragesimale ieiunium vt Priscillianistæ faciunt. Sic enim sancti patres nostri in Laodicensi & in Toletano concilio constituisse leguntur. Hinc beatus Leo in sermone de quadragesima. Qui, inquit, in quadragesima vnum diem prætermittit, totâ quadragesimam violauit, præcipuè illam diem, quæ cum finis sit quadragesimæ, magis est obseruanda, quàm alij. quia omnis laus in fine canitur; In parasceue officium à lectione, non ab oratione iuxta ordinem incipitur. Nam oratio finis esse solet potius officiorum quàm principij, vt in ipsa Missa patet, & in singularibus cursibus. In eadē die ante singulas orationes præter illam de Iudæis; Flectamus genua, dicimus; statimque, Leuate, postea orationem subiungimus, Romano more, sicut & in alijs diebus continuamus.

In Cœna domini ieiunium nõ soluendum.

Qui vnum diem prætermittit, totam quadragesimam violat.

De sabbatho sancto. CAP. LIII.

Cereus Pascha-
lis olim populo
distributus.

Missæ priuata.

IN sabbatho sancto Zozimus papa ce-
reum magnum benedici constituit, qui
& ante benedictionem illuminādus est,
& in octauis Paschæ populo distribuēdus 5
ad suffumigandum rebus eorum, quem
diaconus accepra benedictione ab aliquo
sacerdote debet benedicere. Duodecim
lectiones iuxta Romanum ordinem le-
gendæ sunt absque titulis ante baptismū. 10
Post baptismum presbyteri demum pos-
sunt missam si necesse fuerit, priuatim ce-
lebrare, quia iam renati sunt, de quibus
specialiter in missa agere debemus, nec
postea à lectionibus quas iam audiuius, 15
sed à lætania incipere solemus.

De Paschali obseruatione.

CAP. LIIII,

Sic etiā Ruper-
tus de diu. Of-
fic. lib. 8.

IUXTA Romanam auctoritatē Agnus 20
in Pascha benedicitur, non ad altare, sed
ad communem mēsam. Credo in vnum,
& alia huiusmodi quotidie vsque in octa-
uā dicimus vt in die sancto. Versum Gra-
dualis Benedictus qui venturus, in quinta 25
feria. Lapidem, in sexta feria congruē di-
cimus. In qua Dominus à Iudæis repro-
batus

batus est. In sabbatho infra octauas Paschæ, Antiphona Cum esset serò, ad vesperam cantatur, eo quod idem Euangelii apud antiquos vsque ad, Thomas autem, in eodem sabbatho legebatur: Sicut adhuc breuiaria Euangeliorum testantur. Ad vesperam feriales psalmi dicuntur cum Alleluya, & in nocte Dominica nocturna & nouem lectiones iuxta Romanum ordinem. Et sic deinceps feriales psalmos ad vesperam & ad nocturnam cum Alleluya dicimus, nisi festum occurrat nouem lectionum. Semper tamen ad matutinas Dominus regnauit, recitamus. Sed quia quamplures, omnes dies hinc vsque in Octauam Pentecostes cum tribus psalmis & lectionibus obseruare volunt, operæ precium videtur, ut ad auctoritatem sedis Apostolicæ recurramus, & inde quid nobis faciendum sit exploremus, vnde totius Christianæ religionis formam accepimus. Gregorius Papa in Apostolica sede constitutus in hac causa tale statutum promulgauit. A die inquit resurrectionis, vsque in sabbathum in albis, & à die Pentecostes vsque in sabbathum eiusdem hebdomadæ, tres psalmos tantum tresque

Breuiaria Euangeliorum.

Statutum Greg. papa 7. de numero Psalmorum ac Lectionum per annum integrum citatur etiam a Gratiano de conf. dist. S. c. In die.

lectiones antiquo more cantamus & legimus. Omnibus alijs diebus per totum annum, si festiuitas est, nouem psalmos & nouē lectiones dicimus: alijs autem diebus duodecim psalmos & tres lectiones 5 recitamus. In diebus Dominicis octodecim psalmos, excepto die Paschæ, & die Pētecostes, & nouem lectiones dicimus.

Grat. & Radulphus sic legūt. Nos autem inuestigantes Ordinem Romanum, ita fieri statuimus, vt supra prænota-
mus.

Hoc etiam vsquequaque iuxta Romanū ordinem ita fieri statuimus, vt supra no- 10 tauimus. In octaua Paschæ; Dignus es Domine, & Apocalypsin, iuxta ordinem incipimus.

De festis infra Paschale tempus.

15

C A P. LV.

AB octaua Paschæ vsque in Pentecosten in festo trium responsiorū, vnum Alleluya tantum. Nouem verò lectionū, duo Alleluya ad Missam cantamus, siue 20 de resurrectione, siue de alio festo. Et cū duo Alleluya dicimus, non primum, sed secundum repetimus. Præfationem quoque vsque in ascensionem Domini non omittimus, quia die & nocte Paschale of- 25 ficiū celebramus. Incongruum enim esset, vt sola præfatio ferialiter, & omnia alia

alia Paschaliter obseruarentur. In natiuitate tamen Apostolorum Philippi & Iacobi præfationem de Apostolis dicimus. sicut & de Cruce in iuuentione ipsius.

Quorum festo
rum vigiliæ ce-
lebrentur tem-
pore paschali.

- 5 Hoc tempore nullius festi vigiliam ieiunare vel obseruare iubemur, nisi Ascensionis & Pentecostes. Hoc quoque congruè in omnibus vigilijs obseruatur, vt Nona de futuro festo peragatur, si tamen
10 post Missam differtur, videlicet, vt postquam de festo post Missam incipimus, nullam deinceps cum nona dissonantiam officiorum faciamus, quam maximè sancti patres in dispositione eorundem deui
15 tare studuerunt. Sciendum autem quod Antiqui de sanctis cõmuniter in Paschalibus cātare solebāt, vnde adhuc de vno, quæ ad plures pertinent, cantantur, vt Alleluia, Gaudete, & offertorium Confitebuntur. Et Respõsorium In seruis suis. Et
20 hoc ideo quia vniuersali resurrectione, cuius typus eo tempore agitur, communis est lætitia & festiuitas iustorum. Ideo etiā inuenitur in Martyrologijs siue in sacramentarijs festiuitas sanctorum Iacobi & Philippi & omnium Apostolorum. Eusebius Papa à beato Petro 32. constituit vt

Apostolorum
omnium festa
olim celebra.
inuentio crucis
festum ab Euse-
bio Papa insti-
tutum.

om-

Inuentio crucis
festum ab Eu-
sebio papa in-
stitutum.

nes Christiani Inuentionem sanctæ Cru-
cis 5. nonas Maij solemniter celebrarent:
Vnde & nos illam cum pleno officio ob-
seruare debemus ; quod non incongruè
ita ordinare possumus. Antipho. Helena. 5
Inuitatorium. Alleluya , Regem crucifi-
xum. In. j. noctur. Antiphona: Adoremus:
Antiphona. Adoramus. Antipho. Tuam
crucem. Psalm. Domini est terra. Conser-
ua me, Domine in virtute. Vers. Omnis 10
terra Responsorium Hoc signum crucis.
Responsorium Agnus Dei Christus. Re-
sponsorium Ecce vicit Leo. In secundo
nocturno Antiphona Crucem sanctam.
Per signum crucis. Nos. autem. Psalmi, 15
Domini est terra. Magnus Dominus. Iu-
bilate . Versus Dominus regnavit a li-
gno. Responsorium Dignus es Domine,
Responsorium Audiui. Responfor. Dul-
ce lignum. In tertio nocturno. Antipho- 20
na Saluator mudi. Antiphona Salua nos.
Antiphon. O magnum. Psalmi Cantate.
prim. Dominus regnavit exultet, Canta-
te, secund. Vers. Mihi autem absit gloria-
ri. Respons. Bonum est confiteri Domi- 25
no. Responsorium ; Dicant nunc. Respons.
O crux benedicta. Ad laudes matutina-
les.

les Antiphona; Helena Constantini. Antiphona; Tunc præcepit. Antiph. Helena sancta. Antiphona; Cumque ascend. Antiphona; Orabat Iudas. In Euágelio. Antiphona. Cū orasset Iudas. De sancto autem Alexádro & socijs eius post Benedicamus, commemorare soleimus. Exaltatio autem sanctę crucis non adeo generaliter & solemniter celebratur, & hoc fortasse ideo, quam nullum inde tam speciale statutum, vt de inuentione reperitur.

Cur Exaltatio crucis nõ æque celebris.

De Pascha annotino.

CAP. LVI.

15 ROMANI annotinum pascha quasi anniuersarium pascha dicunt, quia antiquitus apud illos, qui in priori Pascha baptizati sunt, in sequenti anno eadem die ad ecclesiam conuenere, suęque regenerationis anniuersarium diem cum oblationibus solemniter celebrauerūt. Cuius dici hoc erat officium Resurrexi, per totū. Lectio Vidi Ostium. Euang. Erat homo ex Phariseis, cum orationibus ad hoc cō-

20 petitionibus, quę omnia apertissimè de gratia regeneratorum agere videtur. Sed quamuis huiusmodi anniuersarius à paucis

Annotiuum pascha anniuersarium baptismi.

cis vſp̄iam obſeruetur, authenticici tamen libri ipſum obſeruari debere innuūt, qui nobis lectiones & Euangelia ſub titulo Paſchæ annotini præſcribunt. Sed enim quilibet ſuum natale quo ad æternā mortem natus eſt, obſeruat; quanto magis illum obſeruare deberet, quo ad æternā vitam regeneratus eſt.

De Letanijs.

10

CAP. LVII.

Maiores Letania
a D. Gregorio,
Triduanæ vero
Letaniæ a D.
Mammerto in-
ſtitutz.

MAIOR Letania à beato Gregorio Pa-
pa primo, pro peſtilentia ipſius temporis
inſtituta eſt, quia & Iohanni Epifcopo Ra-
uennati ſcribens, diem Letaniæ tempus
cineris & cilicij appellat. Triduanæ autem
Letaniæ ante Aſcenſionē Domini nō Ro-
manę, ſed Gallicane ſunt: quia illas ſan-
ctus Mammertus Viennenſis Epifcopus
inſtituiſſe legitur, quas ſancti patres non
equitando, nō veſtibus precioſis vtendo,
ſed in cinere & ciliico, ſicut & maiorem
Letaniam obſeruari ſtatuerunt. In quarū
ultima die in vigilia Aſcenſionis Domini
canitur officium Vocem Iocūditatis. Of-
fert. viri Galilæi. Communio, Pater cum
eſſem.

De hebdomada Pentecostes.

CAP. LVIII.

IEIUNIUM æstiuale semper in Pen-
 tecoste est celebrandum. Nam orationes
 5 & lectiones de eodem ieiunio, agunt de
 spiritu sancto. Sicut ergo ieiunium ver-
 nale semper infra quadragesimam est ce-
 lebrandum, eo quòd quadragesimalia ha-
 beat officia, ita & istud infra festum
 10 spiritûs sancti vnde habet officia aptè ce-
 lebratur. Sic enim sancti patres de vtro-
 que ieiunio constituiisse leguntur. In ieiu-
 nio Pêtecostes genua non flectimus, iux-
 ta Romanum ordinem. Quidam etiam
 15 ad Missam ieiunij, nec Gloria in excelsis
 præmittunt, sed incongrue, cum eadem
 missa de tertia mutetur ad sextam. Sunt
 enim tres horæ in die, ex dominica pas-
 sione ad celebranda mysteria consecratæ
 20 videlicet, Tertia, in qua linguis Iudæorû
 condemnatus est. Sexta, in qua manibus
 gentiliû crucifixus est. Nona, in qua emi-
 sit spiritum. Inter quas hora tertia in fe-
 stiuis diebus maximè obseruatur, ea for-
 25 tasse ratione, quia inter reliquas passionis
 horas tempori Dominicæ resurrectionis
 siue Natiuitatis propinquior esse videat-
 tur.

Horæ tertia,
 sexta, ac nona.

tur. Sexta vero, vel nona ieiuniorum officijs deputantur Excepto autem in Cæna Domini. In sabbatho Paschæ & Pentecostes, nunquam alicui missæ Gloria in excelsis ascribitur, nisi illi, quam & festiuè ad tertiam celebrare debemus. Ergo non incongruè & Missis huius ieiunij Gloria in excelsis subtrahimus, quas non festiuè ad Tertiam sed ad Sextam obseruare solemus. Quidam autem satis aptè in hoc ieiunio duas Missas cantât, vnam ad Tertiam solemniter, cū Gloria in excelsis, vt festo spiritus sancti satisfaciant: Alterâ post sextam pro ieiunio; sicut festo S. Thomæ; satisfaciunt in ieiunio hyemali, & festo sancti Matthæi in ieiunio Autumnali. Item sancto Marco in Lætania maiore, & annuntiationi sanctę Marię in quadragesima, videlicet vt prior Missa festo, secunda vero satisfaciât Ieiunio, ad quod etiam non gradualia, vt antiquitus, sed Alleluya cantamus.

Apud quosdam
duę Missæ, quā
do dieb. Ieiuniorū festa occurrunt.

De octauis Pentecostes.

CAP. LIX.

SEQUITVR Dominica vacans, cui
 attitlatur lectio Vidi ostium; orationem
 5 verò, id est, deprecationem, ex quadrage-
 sima, & Euangelium de Pascha annotino
 mutuauit; officium autē de ipso die Pen-
 tecostes eo quòd octaua eius sit, compe-
 tener accipit. Ad nocturnam nouem le-
 10 ctiones iuxta Romanum ordinem dici-
 mus, Licet totidem responsoria de spiri-
 tu sancto, in antiquis Antiphonarijs non
 inueniamus. Et hoc fortasse ideo, quia
 Romani non singulis lectionibus singula
 15 semper subiungūt responsoria. nam Ter-
 tium siue nonum multotiens prætermi-
 tunt. Nos tamen prædictis nouem lectio-
 nibus totidem Respōsoria Alleluyata vn-
 decūque collecta Gregoriano more sub-
 20 nectimus, id est, communionem pro Re-
 sponsorijs accipientes, vt in aliquibus li-
 bris reperitur. In crastinum autem de
 libris regum ad nocturnam legimus &
 canimus, & officium ad missam, Domi-
 25 ne in tua, nisi aliquod celebre festum ha-
 beamus. Ipsum etiam officium in sequen-
 ti Dominica Romano more possumus

I

repe-

Repeti potest
 Dominica post
 Oct. Pētecostes
 officium feræ
 secundæ.

repetere, si tamen eo anno usque in aduentum Domini plures hebdomadæ fuerint. Sin autem, officio, Domine in tua, solę feriæ sufficiant, Sicut cuilibet Dominicali officio feriæ sufficiunt, cuius Dominicam aliquod celebre officium occupauerit.

De officio Sanctæ Trinitatis.

CAP. LX.

10

Rupertus sua ætate festum Trinitatis celebrat. G. etiam Durantus non obstante hac cōstitutione Alexandri, contra Arrianos institutum docet, vnde & à nobis celebrandum.

QUIDAM autem officium de sancta Trinitate, in octaua Pentecostes instituunt, licet nō sit Alleluyatū, quod & per totā subsequēntē hebdomadā obseruandū putant, sed non est authenticū. Vnde 15
piæ memoriæ Alexander papa de hac re inquisitus respōdit, iuxta Romanum ordinem nullum diem specialiter ascribi debere solemnitati sanctæ Trinitatis, sicut nec sanctæ vnitatis, præcipuè cum in 20
omni Dominica imò quotidie vtriusque memoria celebretur. Sciendum autem quendam Albonium magistrum Karoli rogatu sancti Bonifacij Archiepiscopi, vt aiunt, Missales orationes de Sancta Tri- 25
nitate composuisse, & in secunda feria de sapientia, In tertia de spiritu sancto, In quarta

quarta de caritate, In quinta de angelis,
 In sexta de Cruce, In sabbatho de sancta
 Maria. Et hoc ideo vt presbyteri illius tē-
 poris nuper ad fidem conuersi, nondum
 5 ecclesiasticis officijs instructi, nondum e-
 tiam librorum copia præditi, vel aliquid
 haberent cum quo officium suum quali-
 bet die possent explere. Vnde & adhuc
 quidam easdem orationes quotidie etiā,
 10 cū proprio abundent officio, nolunt præ-
 termittere. In singulis quoque hebdoma-
 dibus, sexta feria de Cruce, & sabbatho
 De sancta Maria pene vsquequaque ser-
 uatur, non tam ex auctoritate quàm ex
 15 deuotione. Sicut enim huiusmodi obser-
 uationes nulli magis hebdomadæ quàm
 alij ascribuntur, ita nihilominus & illa
 de sancta Trinitate. Incongruum ergo vi-
 detur vnā Dominicā cum orationi-
 20 bus Albini, & cantu Stephani De sancta
 Trinitate celebrari. Cum omnes Domi-
 nicæ authenticæ abundent officijs, quæ
 non minus nobis intimāt honorem san-
 ctæ Trinitatis. Præfationē autem de san-
 25 ctæ Trinitate quam in diebus dominicis
 frequentamus, non ex Albino, sed ex Ro-
 mana auctoritate suscepimus. Nam hæc

Stephanū hunc
 etiam officium
 composuisse de
 Inuent. S. Ste-
 phani, testatur
 G. Durantus.
 Vocat ille Lau-
 dicensem alij
 Leodiensem
 episcopum.

Præfatio de
Trinitate cum
alijs nouem cō-
posita à Pelagio
papa 11.

Albinus Orati-
onum Grego-
rianarum colle-
ctor.

est vna ex illis nouem, quas solas Pelagius
Papa antecessor Gregorij constituit ob-
seruari. Fecit tamē idem Albinus in san-
cta ecclesia non cōtemnēdū, nam Grego-
rianas orationes in libris sacramentorum 5
collegisse asseritur, paucis alijs adiectis,
quas tamen sub obelo notandas esse in-
dicauit. Deinde alias orationes siue præ-
fationes, etsi non Gregorianas, ecclesiasti-
cæ tamen celebritati idoneas collegit, si- 10
cut prologus testatur, quas post Grego-
rianas orationes, in medio eiusdem libri,
collocauit.

De concordia & ordine officiorum. 15

CAP. LXI.

Officiorum cō-
cordia confun-
ditur intercala-
tione Domini-
carum vacan-
tium.

SCIENDVM autē quod sanctus Gre-
gorius, ita ecclesiastica ordinauit officia,
vt prima oratio in Missa, officio, lectioni
& euangelio semper concordet; sicut in 20
omnibus solemnitatibus compræhendi
potest. Sed hanc concordiam in æstiuali-
bus Dominicis illi maximē confundunt,
qui vacantium Dominicarum orationes
incongruē assumunt. Verbi gratia, vt illā 25
orationem. Deprecationem, quæ etsi in
octaua Pentecostes post ieiunium qua-
tuor

tuor temporum legitimè ponatur, multotiens tamè & inter Dominicas in tertio loco reperitur, & hoc ideo quia & prædictum ieiunium in secunda hebdomada post Pentecosten aliquando licet incogruè celebretur. Qui ergo prædictam orationem tertio Dominicali officio applicauerit, concordiam officiorum vsque in aduentum Domini secundum ordinẽ

10 disturbabit. Eodem modo & ille peccabit, si quis post ieiuniũ Autumnale orationi vacantis Dominicæ, siue illi orationi, Absoluẽ [quod ieiunium præcedit,] aliquid ex dominicalibus officijs adopta-

15 uerit. Ijs ergo præmissis ita Missales orationes lingulis officijs feriatim copulentur, vt illa oratio: Omnipotens sempiternè Deus, qui abundantia pietatis. Et illi Euangelio Duo homines, societur; quæ

20 adinuicem adeo concordant, vt deuotio Publicani in ipsa oratione exprimi videatur. Item illa secreta, Deus qui legalium, differentia sacrificiorum semper iniungenda est illi offertorio. Sicut in holocausto. Nā quamuis & aliæ huiusmodi orationes suis officijs indubitanter concordent, in prædictis tamen euidentior con-

Superfluũ hoc esse subindicat cod. man. quippe quod lineis duabus includitur,

Restituendi ex hoc loco Missales quidã libri.

cordia notatur, quam qui diligenter obseruauerit, nec antea nec postea concordiam officiorum disturbabit, si per ordinem officijs orationes sociare voluerit.

5

*De Dominicali officio non facile
prætermittendo.*

CAP. LXII.

I V X T A Romanam consuetudinē in omni Dominica ecclesiastico conuentui ¹⁰ cum officio dominicæ satisfacimus; nisi aliqua celebris festiuitas in ipsa die occurrat, vt festum Iohannis Baptistæ; vel sancti Petri Apostoli, pro quibus non minus quàm pro Dominica populus solet con- ¹⁵ gregari, quas & in alijs diebus solemnissimè celebraremus. Itē cū plures sunt Dominicæ quàm officia, non vt quidam differimus, sed quotiens necesse fuit aliqua repetimus, Illo duntaxat obseruato ²⁰ vt vltimum officium in proxima tantum hebdomada ante aduentū Domini cantetur. Est enim præparatio Domini aduentus, vt sicut antiqui patres per quinque æratum curricula annorum, siue per ²⁵ quinque libros Moysei de aduentu Christi edocti sunt, nihilominus & nos per quinque

Officia Dominicarum, si plures sint repeti debent non differri. Supra 19.
11. 20. 41.